

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Marja-Liisa Korpela & Heidi Selin

Hurmaava hankehumppa

Pienten kirjastojen kehittäminen sekä Aluehallintoviraston rahoittamat hankkeet

Opinnäytetyö

Syksy 2022

Tradenomi (AMK) Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijät: Marja-Liisa Korpela & Heidi Selin

Työn nimi: Hurmaava hankehuppa: Pienten kirjastojen kehittäminen sekä Aluehallintoviraston rahoittamat hankkeet

Ohjaaja: Satu Salmela

Vuosi: 2022

Sivumäärä: 41

Liitteiden lukumäärä: 2

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin pienten kuntien kirjastoissa tehtävä Aluehallintoviraston rahoittamaa hanketyötä. Työmme tarkoitus on selvittää pienien kirjastojen mahdollisuuksia sekä mahdollisia haasteita, joita hanketyöskentelyssä saattaa esiintyä. Opinnäytetyössämme selvitämme pienien kirjastojen kokemuksia hankerahoitusprosessista ja Aluehallintoviraston hankerahoituksen merkityksestä.

Työ jakautuu teoreettiseen sekä tutkimukselliseen osioon. Teoriaosuudessa keskitytään avaamaan laissa määriteltyjä kuntalaisten oikeuksia kirjastopalveluista, sekä sitä minkälaiset lähtökohdat pienissä kunnissa on kirjastopalveluiden järjestämiselle. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin niitä tekijöitä, jotka mahdollistavat tai haastavat pienten kirjastojen toimintaa hanketyöskentelyn parissa.

Tutkimuksellinen osuus muodostui kyselystä, joka lähetettiin 126 mannersuomen kunnan kirjastoille, joiden asukasluku oli 5000 tai alle. Kyselyt lähetettiin kirjastoille syyskuussa 2022. Vastauksia saatiin 56 kappaletta. Kyselyn avulla saatiin kirjastoilta kokemuksellista tilastollista tietoa, jota tutkimuksessa analysoitiin.

Kyselytutkimuksessa ilmeni, että kirjastot kokivat hanketyöskentely prosessin hyvin eri tavoin. Pienten kuntien kirjastoja ei siis voida vertailla toisiinsa, sillä samankokoisilla kirjastoilla vastaukset eivät ole verrannollisia keskenään.

¹ Asiasanat: hankesuunnittelu, aluehallintovirastot, yleiset kirjastot, avustukset, kehittämisprojektit

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Degree Programme in Library and Information Services

Authors: Marja-Liisa Korpela & Heidi Selin

Title of thesis: Fascinating Project Work: Development of small libraries and projects funded by the Regional State Administrative Agency

Supervisor: Satu Salmela

Year: 2022

Number of pages: 41

Number of appendices: 2

This thesis examined project work funded by the Regional Administrative Agency in small municipalities' libraries. The purpose of our work is to explore the potential of small libraries and the potential challenges that may arise in project work.

Our work is divided into a theoretical and research section. In the theoretical part, we focused on opening up the rights of residents as defined by law from library services, as well as on the starting points for the organisation of library services in small municipalities. The aim of the thesis is to highlight the factors that enable or challenge small libraries in project work.

The research part consisted of a survey that we sent to the libraries of 126 municipalities in mainland Finland with a population of 5,000 or fewer. The surveys were sent to libraries in September 2022. We received 56 replies.

The survey showed that libraries experienced project work in very different ways. Thus, libraries of small municipalities cannot be compared with each other, because even libraries of the same size are not directly comparable to each other.

¹ Keywords: project planning, regional state administrative agencies, public libraries, financial aid, development projects

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	5
2 LAIT LIITTYEN YLEISIIN KIRJASTOIHIN	6
3 YLEISET KIRJASTOT PIENISSÄ KUNNISSA.....	8
4 KIRJASTOPALVELUIDEN KEHITTÄMINEN	11
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	17
5.1 Tutkimusongelma ja kysymykset.....	17
5.2 Tutkimusmenetelmä ja toteutus.....	17
6 KYSELYN TULOKSET	19
6.1 Perustietoja	19
6.2 Kehittämistyö.....	21
6.3 Aluehallintovirasto	25
6.4 Avoimet kysymykset.....	27
6.5 Johtopäätökset.....	33
7 POHDINTA.....	35
LÄHTEET	37
LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Kirjasto on meille suomalaisille tuttu, ilmainen, yhdenvertainen ja tasa-arvoinen palvelu, jonka asema on turvattu lailla. Asuinkunnasta riippumatta kansalaisella tulee olla pääsy sivistyksen, tiedon ja kulttuurin pariin. Pienessä kunnassa kirjasto toimii usein hyvin pienten työntekijäresurssien voimin, jolloin näkemyksemme mukaan kirjaston yleisimmät tehtävät: asiakaspalvelu, kokoelmanhoito, hyllyttäminen saattavat viedä suurimman osan työajasta. Yhteiskuntamme jatkuvassa muutoksessa myös kirjastotyö monipuolistuu erilaisten tapahtumien sekä digitalisaation ja erilaisten koulutusten tarpeiden myötä. Kehittämistyön kannalta onkin kirjastoille hyvä, että kirjastoilla on mahdollisuus hakea siihen erillistä avustusta hankerahoituksena Aluehallintovirastolta.

Opinnäytetyömme aiheena on pienten, alle 5000 asukkaan kuntien kirjastojen hanketyöskentely ja nimenomaisesti AVIn tukemat hankkeet. Pyrimme selvittämään pienten kuntien kirjastojen näkemyksiä palveluidensa kehittämisestä sekä hankerahoituksesta. Tavoitteenamme on opinnäytetyön avuin selvittää ovatko pienet kirjastot hyödyntäneet AVIn hankerahoitusta, sekä selvittää millaisiksi pienten kuntien kirjastot kokevat resurssinsa hanketyöhön osallistumiseen. Tutkimme mitkä ovat ne keskeisimmät haasteet pienille kirjastoille hanketyöskentelyn saralla.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa pienten kirjastojen hanketyöskentelystä, sekä sanoittaa kirjastojen kokemuksia yhteistyöstä Aluehallintoviraston kanssa. Toivomme että työmme hyödyttäisi myös Aluehallintovirastoa tuottamalla mahdollista uutta taustatietoa syistä, joiden vuoksi pienet kirjastot eivät hankerahoitus hae.

Motivaatiomme ja kiinnostuksemme tämän opinnäytetyön aiheeseen kumpuaa aiemmasta ammatillisesta taustastamme sosiaali- ja terveysalalla. Olemme laajasti kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista, kansalaisten yhdenvertaisista oikeuksista sekä julkisten varojen käytöstä.

2 LAIT LIITTYEN YLEISIIN KIRJASTOIHIN

Sivistykselliset oikeudet kuuluvat suomessa kansalaisten perusoikeuksiin. Perusoikeudet ovat määritelty perustuslaissa ja näistä mielestämme keskeisimpiä kirjastoja koskevia ovat yhdenvertaisuusoikeus (Perustuslaki 731/1999, 6 §.) sekä sivistykselliset oikeudet (Perustuslaki 731/1999, 16 §.). Kansalaisella ei tässä yhteydessä tarkoiteta ainoastaan suomen kansalaisia, vaan jokaista suomessa asuvaa henkilöä kansalaisuudesta riippumatta. Perustuslaki määrittelee, että viranomaisen on edistettävä oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa (Perustuslaki 731/1999, 2 §.), sekä kansalaisten sivistyksellisiä oikeuksia (Perustuslaki 731/1999, 16 §.). Kuntalaisten sivistyksellisistä oikeuksista sekä niiden toteuttamisesta vastaa yleensä kunnassa sivistystoimi. Kuntaliiton sivuilla mainitaan saman pääotsikon alaisuudessa perusopetus, varhaiskasvatus, kulttuuri- ja liikuntatoimi sekä kirjasto (Kuntaliitto, 2022) kunnat voivat kuitenkin organisoida näiden palveluiden järjestämisen eri tavoin. Suomen kirjastoseura (i.a. s.6) toteaa, että tuottaessaan kirjastopalveluita kunta toteuttaa ja vahvistaa perustuslaissa mainittuja kansalaisten sivistyksellisiä perusoikeuksia.

Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassamme kansalaisten yhdenvertaisuus pyritään turvaamaan yhdenvertaisuuslailla sekä YK:n TSS-sopimuksella, (Suomen YK-liitto, i.a.) eli taloudellisia, sosiaalisia sekä sivistyksellisiä oikeuksia määrittelevällä kansainvälisellä yleissopimuksella. Kirjastojen tarjotessa esimerkiksi digiopastusta, monipuolista ja monikulttuurista aineistoa sekä kirjastopalveluiden ollessa kattavasti saavutettavissa, kirjastot tulevat toteuttaneeksi kunnille asetettua velvollisuuttaan turvata kaikkien kuntalaisten sivistykselliset perusoikeudet. (Perustuslaki 731/1991, 16 §.) Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa viranomaiset edistämään aktiivisesti yhdenvertaisuuden toteutumista, (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, luku 2 5 §.) sekä mahdollistamaan jokaisen kansalaisen osallistumisen sivistykseen yhteiskunnassa. Yhteiskunnassamme on kirjastolle muodostunut monipuolinen ja tärkeä sivistystehtävä. Yhdenvertaisuuslaki liittyy oleellisesti kirjaston perustoiminnan toteuttamiseen sekä kirjastolakiin (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 2 §.), kirjastolain pyrkiessä toteuttamaan tasa-arvoista ja demokraattista yhteiskuntaa.

Suomessa yleisen kirjastojen toiminnasta säättää Laki (1492/2016) yleisistä kirjastoista. Yhteiskuntamme on vuosikymmenten aikana muuttunut esimerkiksi monikulttuurisempaan suuntaan sekä digitalisaatio on kehittynyt huimasti. Kirjastomme ovat aina olleet kuitenkin yhteiskunnan muutoksissa ajan tasalla. Kirjastomme toimivat kansalaisten yhteisenä tilana, josta saa nykyään monenlaisia palveluita sekä monipuolista aineistoa. Kirjastolaissa on

määritelty kirjastoille tehtäviä, joiden tavoitteena on lisätä kansalaisten yhtäläisiä mahdollisuuksia sekä kulttuuriin että sivistykseen ja myös edistää pääsyä tiedon pariin ja sen käyttämiseen.

Yleisen kirjaston tehtävät ovat:

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;
- 2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;
- 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;
- 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;
- 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;
- 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kansalaisten monipuolisen luku- ja kirjoitustaidon edistäminen on yksi oleellinen kirjastolain (1492/2016, 6 §.) tehtävä. Lain tavoitteena on lisäksi (1492/2016, 2 §.) mahdollistaa aktiivinen kansalaisuus, elinikäinen oppiminen, oman osaamisensa kehittäminen sekä edistää demokratian ja sananvapauden toteutumista. Näiden lain tavoitteiden saavuttamisen lähtökohtina toimivat yhteisöllisyys, kulttuurinen moninaisuus sekä moniarvoisuus.

Kuten aiemmin tuotu ilmi, laki määrittelee tehtävät yleisille kirjastoille. Kirjastolaissa ei ole erilaisia määritelmiä eri kokoisten kirjastojen palveluille, vaan jokaisen kunnan tulee koostaan riippumatta huolehtia palveluistaan joko itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Yhteistyön laajempia vastuualueita on laissa suoraan määritelty alueellista kehittämistehtävää suorittaville AKE-kirjastoille, tällä luodaan kyseiselle toimialueelle edellytyksiä yleisten kirjastojen palveluiden vahvistumiselle. Esimerkiksi AkePike (i.a) on tarjonnut vuosina 2019–2020 digihankkeita, joiden materiaali on hyödynnettävissä verkossa edelleen. Osa tehtävistä on määritelty valtakunnallista kehittämistehtävää tekeväälle VAKElle, tunnetuin osa VAKEn toimintaa on kirjastot.fi-palvelu, joka on kaikkien kirjastojen ja asiakkaiden käytössä (Kirjastot.fi i.a.-a). Näitä tehtäviä hoitaa tällä hetkellä Helsingin kaupunginkirjasto, jolla on katsottu olevan lainvaatimuksen mukaiset kehittämistehtävän kannalta riittävän monipuoliset kansalliset ja kansainväliset tiedot taidot, sekä riittävät resurssit.

3 YLEISET KIRJASTOT PIENISSÄ KUNNISSA

Kirjastojen palvelut ovat osa lakisääteisiä peruspalveluja, joita kaikki kunnat koosta riippumatta ovat velvoitettuja tarjoamaan (Ojanen ym., 2016, s. 13–15). Kirjastolla on yhteiskunnallisesti vastuullinen asema ja sen on tuotettava palvelut tasa-arvoisesti, tasapuolisesti ja kaikkien saataville (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, s. 5) siten, että ministeriön kulttuuripolitiikan tavoitteet tulee toteutuneeksi. Suomen kirjastoseuran (2017, s.5) Oxford researchilla teettämän selvityksen mukaan kirjastolla odotetaan olevan myös ennaltaehkäisevä merkitys sosiaalisten ongelmien syntymiselle kirjaston tukiessa yhteisöllisyyttä ja ehkäistessä syrjäytymistä. Kirjasto toimii yhteistyössä perusopetuksen ja hyvinvointipalveluiden kanssa, ja uusien hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa tammikuussa 2023 asettaa se Ihanamäen ja Launosen (2021) mukaan myös kirjastot uusien haasteiden eteen.

Kirjaston yhteiskunnallinen merkitys voi korostua pienissä kunnissa, (Patio, 2019) sillä esimerkiksi vapaa-ajan viettämiselle tai tapahtumille sopivia paikkoja ei ole välttämättä juuri lainkaan. Aineiston lainaustoiminta onkin vain yksi monista kirjaston tehtävistä (Filpus, 2014, s. 11) sillä kirjasto myös tuottaa asiakkaille kulttuurista pääomaa, joka saattaa lisätä kansalaisten tietotason sekä sivistystä. Kirjastoja myös kehitetään ajantasaisen kirjastolain mukaisesti, jotta kansalaisten oppiminen ja harrastaminen mahdollistuu. Myös kirjastotilojen kehittäminen on tarpeen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 42), jotta taataan se, että kirjastolla on moninaiset ja tarpeenmukaiset tilat kansalaistoiminnan tarpeisiin.

Kirjaston yksi keskeisimmistä perustehtävistä (Opetushallitus, 2021) on kansalaisten lukutaidon edistäminen. Kirjaston olisi hyvä määritellä käyttämänsä keinot lukemisen edistämisen toteuttamiseksi. Yleisimpiä tapoja ovat esimerkiksi kirjavinkkaukset, satutunnit, lukupiirit sekä muut yhteisölliset kirjallisuuden tapahtumat. Suomen kirjastoseuran (2021) mukaan lukemisen edistäminen ei aina kuitenkaan vaadi fyysisiä kirjoja, vaan lukemisen edistäminen voi tapahtua monin eri tavoin, kuten pelien, elokuvien, sarjojen sekä äänikirjojen avuin.

Kirjaston aineiston tulee olla monipuolinen sekä uudistuva, mutta tämä ei välttämättä näy asiakkaalle fyysisinä kappaleina oman lähikirjaston hyllyissä, vaan osa valikoimasta voi olla digitaalista aineistoa verkkopalvelussa tai kullutettua aineistoa yhteiskokoelmina muiden kirjastojen kanssa. Kirjastotyöskentely on monilta osin siirtynyt digitaalisempaan muotoon, kirjastotyön arjessa tämä näkyy esimerkiksi lisääntyneinä ammattitaitovaatimuksina

henkilökunnalle. Digitalisaation ja globaalien muutosten tuomat suuntaukset haastavat perinteistä kirjastopalvelua, sekä sen suunnittelua. Kuntaliiton mukaan (2021b) kirjaston työntekijöiden tulee kyetä monipuolisesti tukemaan asiakkaiden medialukutaitoa sekä mediaymmärrystä ja hallitsemaan entistä useampia ja laajempia sähköisiä alustoja.

Kirjastoalan ammattilaisen työnkuva on nykyisin todella laaja. Kirjastoalan yleisimpien tehtävien suorittaminen edellyttää ajan tasalla pysymistä, aineiston tuntemisessa sekä tulevien trendien tietämystä. Kirjastohenkilökunnan työ on hyvin moninaista. Kirjastoissa yleisesti koetaan olevan liian vähän henkilökuntaa, jotta kaikkia lakisääteisiä tehtäviä voitaisiin suorittaa (Ylä-Tuuhonen, 6.9.2022). Henkilökunnan vähyys saattaa näkyä palveluiden järjestämisen haasteena pienissä kunnissa, joissa resurssit ovat niukemmat.

Moninaisuus kirjastotyössä vaatii jatkuvaa ammattitaidon kehittämistä sekä lisäkoulutusta. Asiakaspalvelu tilanteet sekä erilaisten asiakkaiden kohtaaminen ja heidän tarpeidensa huomiointi edellyttävät Myntin (2020) mukaan asiantuntemusta ja tietopalvelun hallintaa. Suomen kirjastoseuran teettämän työntekijätutkimuksen mukaan kirjastotyössä lisääntyneet tapahtumat, markkinoinnin tarve, sekä monikulttuurisuus yhteiskunnassa yleisesti haastavat kirjastoammattilaisen työnkuvaa. Nykykirjastossa työskentelevälle ei pelkkä kirjallisuuden tuntemus tai tiedonhakutaidot riitä, (Filpus, 2014, s.11) vaan esimerkiksi tekijänoikeus ja hankintalainsäädännön tuntemus on yhtä tärkeää. Suomen kirjastoseuran tekemän selvityksen mukaan (4.6.2019, s. 48) kirjaston työntekijöiden aktiivinen kouluttautuminen, verkostoituminen sekä laaja-alainen yhteistyö useiden eri tahojen kanssa mahdollistavat kirjastopalveluiden monipuolisen kehittämisen.

Kuten yhteiskunnassamme yleisestikin, niin myös kirjastojen toimintaympäristö on jatkuvassa muutoksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemassa *Opetus- ja kulttuuripolitiikan strategia-2025* julkaisussa visioidaan muun muassa siten, että kirjastotyössä edistettäisiin kulttuurin ja tiedon saatavuutta sekä tuettaisiin demokraattisuuden kehittymistä yhteiskunnassa. Kielellisen moninaisuuden huomioiminen kunnissa tulee näkyä kirjaston aineistovalikoimassa, siten että kunnassa olevien eri kieliryhmiä edustavien asukkaiden tarpeet otetaan hankinnoissa huomioon. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) mukaan kulttuuri-identiteettinsä sekä kulttuurisidonnaisten arvojensa vaaliminen on jokaisen ihmisen perusoikeus, ja sen edistäminen kulttuuripolitiikan strategian avulla näkyy myös kirjaston peruspalveluissa.

Kulttuuripolitiikan strategian mukaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017) kirjaston tulee myös arvioida järjestämänsä ja tuottamaansa kirjasto- ja tietopalvelua ja tämä arvioinnista saatu tieto toimii apuna tulevien palvelujen ennakoinnissa sekä palvelujen ajan tasalla pitämisessä. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikanstrategian mukaan yleisiä kirjastoja tulee kehittää siten, että kirjastojen maksuttomuus ja lähipalveluluonne säilyy. Kirjastojen kehitys tulisi tapahtua tukien monipuolisesti eri kansalaistoiminnan osa-alueita, kuten kansalaisten digitaalista tasa-arvoa, harrastamista ja oppimista sekä tarjota niihin tarkoituksen mukaiset tilat.

Kirjastolain lisäksi kirjastojen toimintaa ohjaa myös kuntien toisistaan poikkeavat kuntastrategiat siitä, miten kunnan palveluja yleisesti tulisi järjestää kyseisessä kunnassa (Kuntaliitto, 2021a). Kirjastojen palveluiden laajuudessa saattaa olla kuntien välillä isojakin eroja, sillä kirjastojen koot ja käytettävissä olevat resurssit vaihtelevat. Kunnissa vallitsevat yleiset arvot ovat kuitenkin luonteeltaan sellaisia, että niiden yhdistäminen kirjastopalveluiden arvoihin on mutkatonta.

4 KIRJASTOPALVELUIDEN KEHITTÄMINEN

Kirjastopalvelut kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016), joka vastaa yleisiä kirjastoja koskevasta valtakunnallisesta kirjastopolitiikasta sekä sen kehittämisestä. Kirjaston kehittämistyötä voidaan toteuttaa usealla tavalla, mutta kirjaston käytössä olevilla kunnallisilla määrärahoilla voi joskus olla haasteellista toteuttaa isompia kokonaisuuksia. Kuntaliiton julkaisun (Kuntaliitto, 2022b) mukaan valtionosuuksilla pyritään tasaamaan kuntien välisiä eroja peruspalveluiden järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista. Nämä rahoituserät (Opetus- ja kulttuuriministeriö, i.a.-a) koskevat kunnan koko opetus- ja kulttuuritoimintaa ja niiden kohdentamisesta kunnat voivat itse päättää harkintansa mukaan. Kirjaston valtionavut muodostuvat siten kahdesta eri osasta; kunnan peruspalvelujen valtionosuuksista, joita hallinnoi valtionvarainministeriö sekä valtionavustusrahoituksesta, jotka myöntää Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtionapu itsessään on siis kokonaisuus, josta avustukset (Opetus- ja kulttuuriministeriö, i.a.-b) ovat korvamerkittyjä rahoituksia. Kunnilla on vastuu yleisten kirjastopalveluiden rahoittamisesta yhdessä tämän valtionavun turvin.

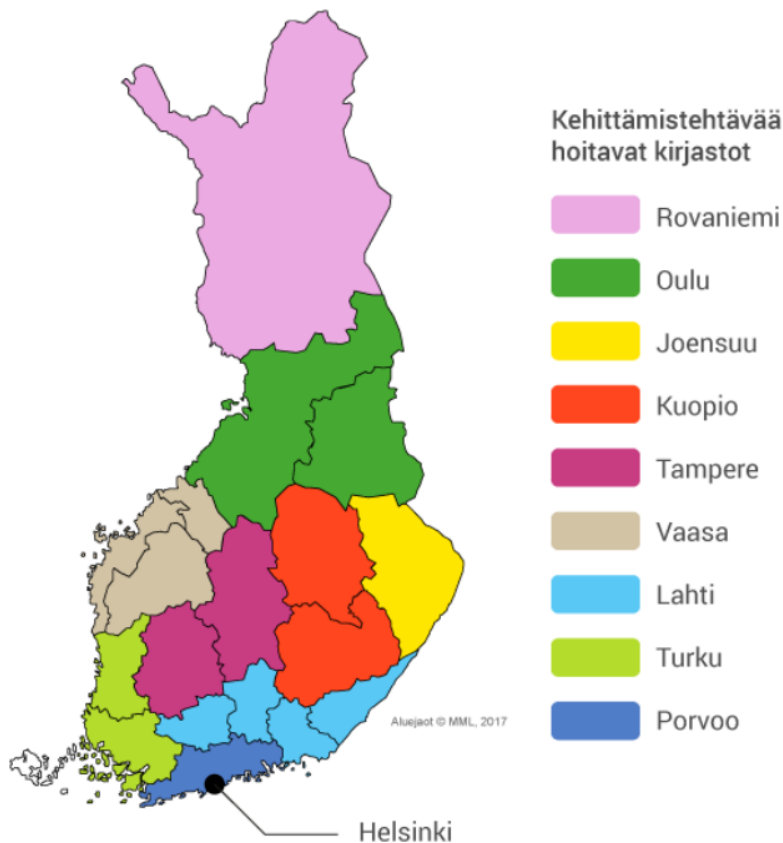
Jakosen (2015) mukaan valtion avustuksilla on suuri merkitys kirjastojen kehittämisen tukena. Erilaisten hankkeiden kautta voidaan ideoida sekä kokeilla erilaisia laajempia toimintamalleja, joita on mahdollisuus vakiinnuttaa kirjaston käyttöön. Suomessa on kaikkien yleisten kirjastojen mahdollista hakea hankkeita, joko itsenäisesti tai osallistua yhteistyöhankkeisiin eri toimijoiden kanssa. Kyseessä voi olla esimerkiksi kirjaston ja nuorisotoimen yhteishanke, jonka tavoitteena on lisätä kirjaston sekä nuorisotoimen yhteistyötä samoissa tiloissa. Kirjastoilla on mahdollisuus hakea muun muassa valtionavustusta (Aluehallintovirasto, i.a.-a) Opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja näistä avustuksista päättää Aluehallintovirasto.

Kirjastoja voidaan kehittää erilaisilla tavoilla, mutta joskus kirjaston käytössä oleva kunnallinen perusbudjetti saattaa rajoittaa hankkeen aloittamista, joten ulkopuolisella hankkeisiin kohdistuvalla rahoituksella voi olla kirjastolle iso merkitys. Kirjastotyötä kehitetään esimerkiksi erilaisilla hankkeilla paikallisesti ja valtakunnallisesti. Yksittäisillä kirjastoilla voi siis olla oman perustoimintansa lisäksi myös valtakunnallisia (VAKE) (Kirjastot.fi, i.a. -a) tai alueellisia (AKE) kehittämistehtäviä (Kirjastot.fi, i.a.-b), joiden rahoittamiseen Opetus ja kulttuuriministeriö myöntää harkinnanvaraisia avustuksia (Opetus- ja kulttuuriministeriö, i.a.-b) mukaan lukien myös toiminnan kehittämiseen sekä määriteltyjen eritystehtävien laadukkaaseen hoitamiseen.

Valtakunnalliset hankkeet kehittävät ja tuottavat esimerkiksi verkkosisältöjä sekä muita palveluita koko maan yleisten kirjastojen käyttöön (Helsingin kaupunginkirjasto, 2021 s. 3–5). Nämä tehtävät tukevat eri kirjastojen välistä yhteistyötä kansallisesti ja kansainvälisesti. Näitä valtakunnallisia VAKE tehtäviä (kirjastot.fi, i.a.-c) hoitaa keskitetysti Helsingin kaupungin kirjasto.

Alueelliset kehittämistehtävät ovat jaettu yhdeksälle eri yleiselle kirjastolle (kuva 1), näitä kutsutaan AKE-kirjastoiksi. Alueellisten kehittämistehtävien (Kirjastot.fi, i.a. -b) tarkoitus on vahvistaa yleisten kirjastojen toimintaa omalla toimialueellaan.

Alueellista kehittämistehtävää hoitavat kirjastot (AKE)

Kuva 1. Ake-kirjastot. (Kirjastot.fi, i.a.-b).

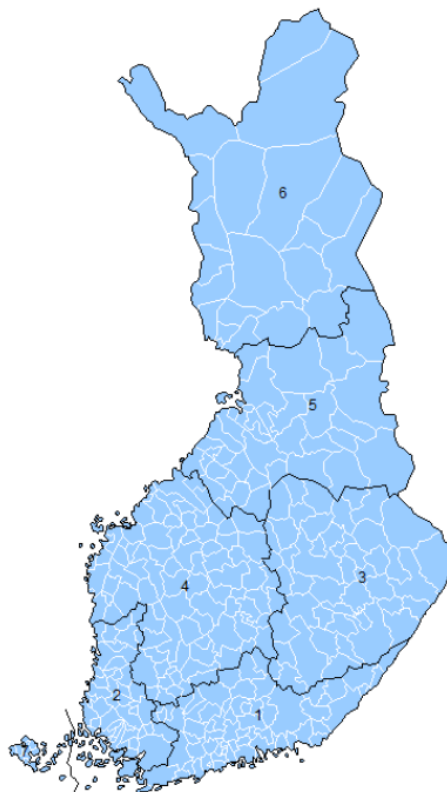
AKEn tekemällä kehitystoiminnalla tuetaan kirjastojen henkilökunnan osaamista sekä mahdollistetaan kirjastojen kehittyminen ja yhteistoiminta (Kirjastot.fi, i.a.-b). AKE –kirjastot järjestävät esimerkiksi erilaisia luentoja, paneeleja sekä oppimis- ja keskustelutilaisuuksia.

Jotkut AKE-kirjastot tuottavat myös monipuolisesti erilaisia julkaisuja, raportteja ja podcasteja sekä ajankohtaisista aiheista informatiivisia webinaareja. AKEn tehtävä on myös kannustaa alueensa työntekijöiden aktiivista kouluttautumista, tukea vertaisoppimista erilaisin menetelmin esimerkiksi mentoroinnin, työpajojen ja työnkierron muodossa. Eri AKE-alueiden välinen yhteistyö (Kirjastot.fi, i.a.-b) on yksi merkittävin tekijä pyrittäessä tukemaan alan kehittymistä ja luomaan alalle vaikuttavia menetelmiä.

Aluehallintovirasto, lyhennettynä AVI, on valtionvarainministeriön alaisuudessa toimiva hallintoviranomainen, jonka toiminta jakautuu eri vastuualueisiin (i.a.-b) joita ovat pelastustoimi ja varautuminen, työsuojelu, ympäristöluvut, oikeusturva ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Aluehallintoviraston (i.a.-b) tehtäviin kuuluu valvoa perusoikeuksien toteutumista ja saavutettavuutta alueellaan, sekä valvoa kansalaisten palveluja. AVIt ovat Suomessa jaettu seitsemään eri alueeseen (Kuva 2). Aluehallintovirasto tukee, kouluttaa ja myöntää avustuksia kirjastoille palveluiden kehittämistä varten.

Aluehallintovirastot 2015

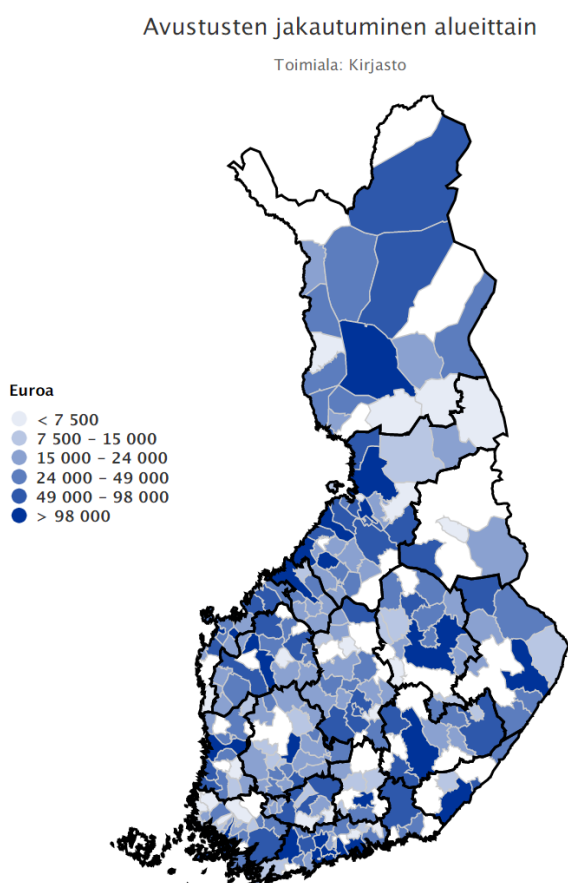
- 1 Etelä-Suomen AVI
- 2 Lounais-Suomen AVI
- 3 Itä-Suomen AVI
- 4 Länsi- ja Sisä-Suomen AVI
- 5 Pohjois-Suomen AVI
- 6 Lapin AVI
- 7 Ahvenanmaan valtionvirasto

Kuva 2. Tilastokeskus, AVI-alueet (Tilastokeskus, i.a).

Aluehallintoviranomaisen rahoitukset tulevat eri ministeriöiltä, joista Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitukset on kohdennettava esimerkiksi tieteeseen, liikuntaan ja nuorisotyöhön, koulutukseen sekä kulttuuriin liittyviin hankkeisiin sekä toimintaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö määrittelee vuosittain budjetissaan yleisten kirjastojen kokeilu- ja kehittämistoimintaan määrärahan (Kirjastojen avustushakuohje 2022), jonka eri aluehallintovirastot jakavat harkintansa mukaan hankkeiden rahoittamiseen oman vastualueensa kirjastoille.

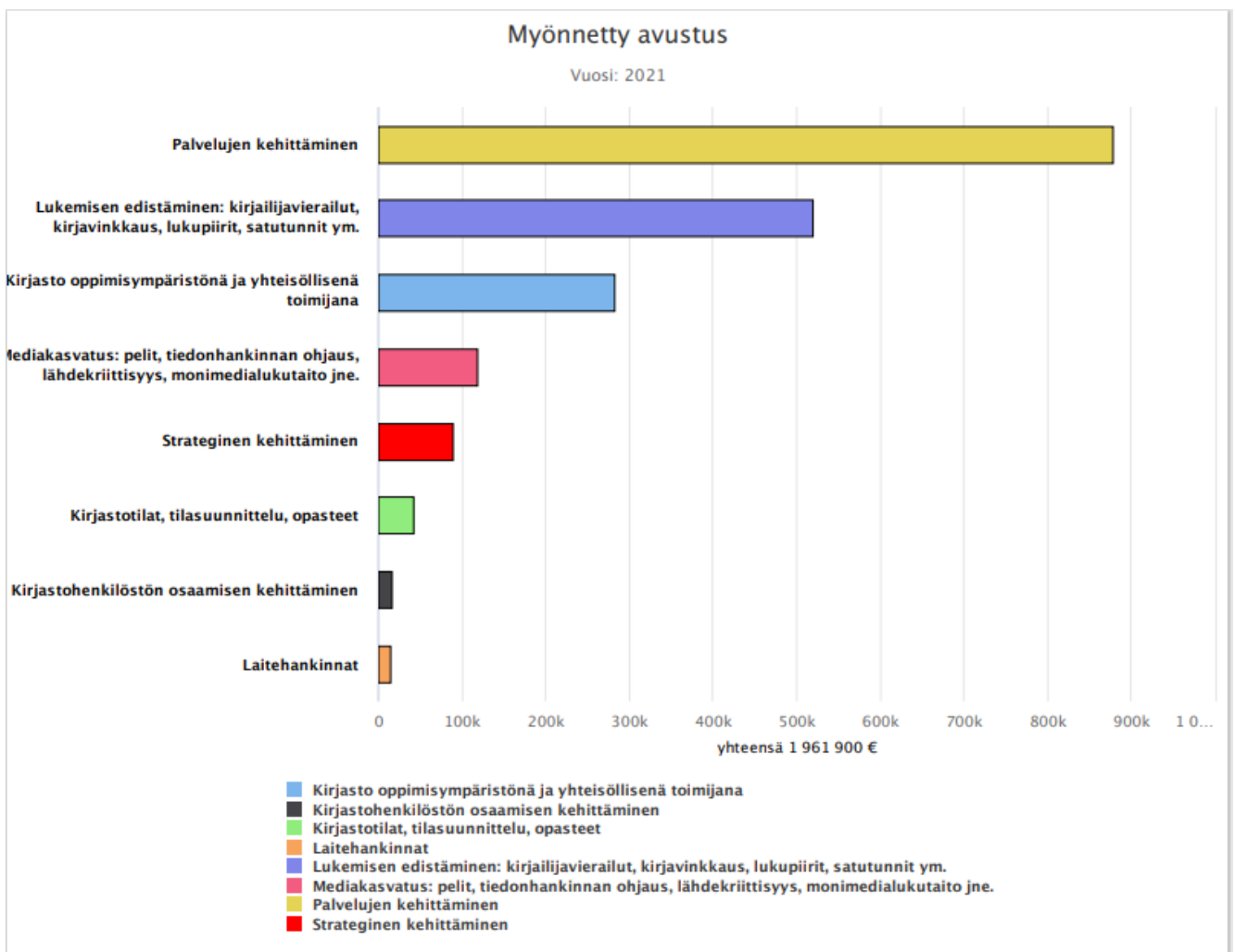
Kirjastotyön kehittämiseen aluehallintovirasto myöntää valtionavustuksia kirjastojen kokeilu- ja kehittämistoimintaan. Avustukset ovat harkinnanvaraisia ja niiden tarkoitus on parantaa kirjaston palvelujen saavutettavuutta, kansalaisten osallisuutta sekä yhdenvertaisuutta. Avustuksilla tavoitellaan myös uusia toimintamalleja kirjastoille (Aluehallintovirasto, i.a.-c) sekä menetelmiä, joilla voidaan edistää yhdenvertaisuutta kansalaisten kesken. AVIn rahoitusten avulla edistetään sekä hallitusohjelman, että Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaisia osallisuuden ja osallistumisen tavoitteiden toteutumista.

Kuva 3. Avustusvisualisointi 2018–2022. (Aluehallintovirasto. i.a-d).

Aluehallintoviraston avustusvisualisointi työkalun (i.a.-d) avulla on mahdollista tarkastella myönnettyjä avustuksia usein eri rajauksin. Aiemmassa kuvassa (3) rajauksina on käytetty seuraavia määreitä: Myöntövuosi; 2018–2022, sekä toimiala; Kirjasto. Tällä kuvalla havainnollistetaan avustusten euromääräistä jakautumista maantieteellisesti kuntakohtaisen jaottelun perusteella.

Avustuksia on myönnetty eri avustusmuodoittain vuonna 2021 kirjastoille oheisen kaavion (kuvio 1) mukaisesti. Liki puolet vuoden 2021 avustuksista on kohdentunut niille hankkeille, jotka ovat keskittyneet yleisesti kirjaston palveluiden kehittämiseen. Seuraavaksi eniten avustusrahoja on myönnetty niihin hankkeisiin, joiden pääpaino on lukemisen edistämisen toimenpiteillä.

Kuvio 1. Aluehallintoviraston myöntämien avustukset 2021. (Aluehallintovirasto, i.a-e).

AVIn hankekokonaisuudet vaihtuvat vuosittain. Vuonna 2022 hankekokonaisuuksia olivat lukemisen edistäminen, kirjastojen kestävä kehitys, uudet toimintamallit, kirjastojen

vaikuttavuus sekä aktiivinen kansalaisuus ja sananvapaus. (Kirjastojen avustushakuohje 2022). Avustettavien hankkeiden tulee edistää jotakin edellä mainituista kokonaisuuksista. Nämä teemat antavat kirjastoille mahdollisuuden itse ideoida ja kehittää hanketta teemojen puitteissa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusongelma ja kysymykset

Pienissä kirjastoissa usein henkilökuntaresurssit ovat rajalliset. Palveluiden kehittäminen kirjastosektorilla yleisesti on kuitenkin jatkuvaa, ja osa tästä kehittämisestä tapahtuu Aluehallintoviraston hankerahoituksen turvin. Tämä rahoitus on erikseen anottava ja sen käyttö on raportoitava AV:lle. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää näiden pienten, alle 5000 asukkaan kuntien kirjastojen haasteita sekä mahdollisuuksia tämän hanketyöskentelyn saralla. Tutkimuksessa selvitämme pienten kuntien kirjastojen näkemyksiä hankerahoitusprosessista sekä Aluehallintoviraston rahoituksella tehdyistä hankkeista. Lisäksi meitä kiinnostavat kirjastojen yleiset kokemukset yhteistyöstä Aluehallintoviraston kanssa, sekä ne pienet kirjastot, jotka kehittävät palveluitaan ilman AV:n hankkeita.

Tutkimuskysymyksiemme avulla pyrimme tuottamaan tietoa, josta selviää pienten kirjaston henkilökunnan näkemyksiä kehittämistyöstä yleisesti sekä hankerahoituksen turvin. Tutkimuskysymyksemme liittyivät mahdollisiin haasteisiin sekä niihin mahdollisuuksiin, jotka ilmenevät kirjastopalveluiden kehittämisen suunnittelussa, toteuttamisessa sekä toiminnan vakiinnuttamisessa hanketyöskentelyn kautta. Kysymyksemme pyrkivät kartoittamaan kirjastojen omia kokemuksia sekä näkemyksiä näiden seuraavien aiheiden ympäriltä:

- Kokevatko kirjastot, että heillä on valmiudet olla mukana erilaisissa yhteishankkeissa, tai jopa vetää sellaisia?
- Millaisiksi kirjastot kokevat omat resurssinsa palveluiden kehittämisen osalta?
- Ovatko kirjastot hyödyntäneet muiden jo toteutuneiden hankkeiden tuloksia sekä muuta saatavilla olevaa hankeinformaatiota?
- Mikäli kirjasto ei miltei osin ole ollut mukana hanketyöskentelyssä niin mitkä olivat olleet syyt tähän?

5.2 Tutkimusmenetelmä ja toteutus

Tutkimusmenetelmänä käytämme kvantitatiivista tutkimusmenetelmää, sillä tilastollinen tutkimus soveltuu parhaiten kartoittamaan näiden pienten kirjastojen nykyisen tilanteen. Työmme tiedonkeruu menetelmänä käytämme kyselytutkimusta. Kyselylomaketta (liite 2)

rakentaessa olemme pyrkineet huomioimaan tutkittavan kohteen sekä kysymysten muotoilun koska olemme tiedostaneet, että vastaaja voi väärin ymmärtää myös kysymyksen tarkoituksen. Vallin (2015) mukaan kyselylomaketutkimuksen hyvänä puolena on se, että vastauksiin ei ole mahdollista vaikuttaa esimerkiksi läsnäolollaan. Myös vastaaminen kysymyksiin saattaa viedä vähemmän aikaa kuin että vastaajaa henkilökohtaisesti haastateltaisiin. Käytetyn tutkimusmenetelmän haasteena on mahdollisesti myös liian suppeaksi jäävä vastausprosentti sekä vastausten mahdollinen tulkinnallisuus. Vastaajan on myös mahdollista tutustua kysymyksiin etukäteen, joka voi myös vaikuttaa vastauksiin.

Alkuperäinen suunnitelmamme oli kerätä aineistoa kahdella eri menetelmällä. Ensin suppealla, kartoittavalla kyselyllä, jonka perusteella olisimme lähestyneet henkilökohtaisen haastattelun tiimoilta yksittäisiä kirjastoja perustuen mahdollisuuksien mukaan maantieteelliseen sijaintiin sekä kirjaston osallisuudesta hanketyöskentelyyn. Aikataulullisesti haasteelliseksi muodostunut monivaiheinen menetelmä päätettiin kuitenkin yhteistyössä ohjaavan opettajan kanssa supistaa ja muokata laajemmaksi kyselylomakkeeksi.

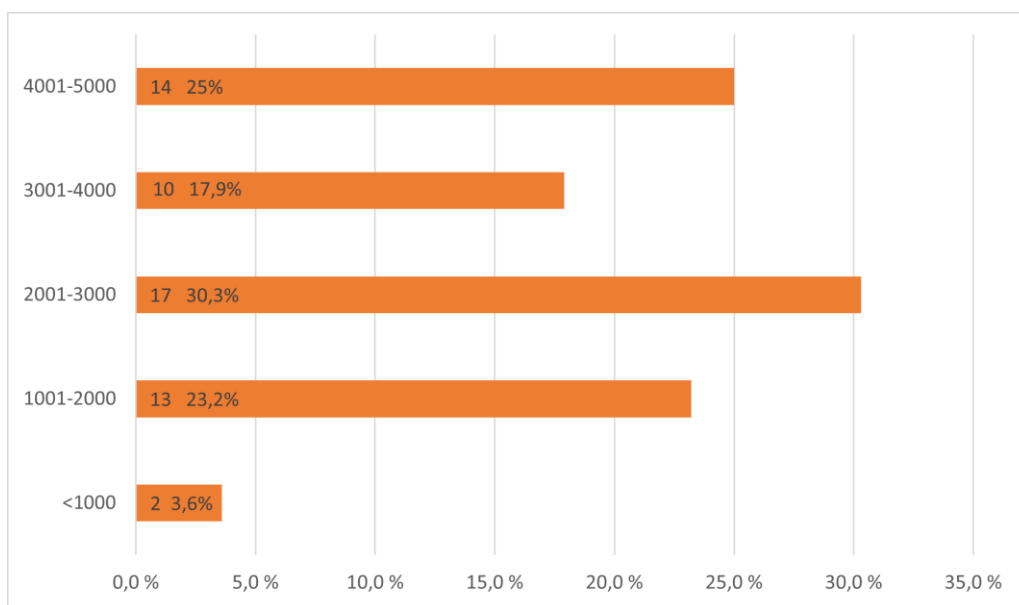
Aineiston keruun suoritimme anonyymilla Webropol-kyselylomakkeella (liite 2). Lomakkeen lähetimme sähköpostitse (liite 1) kaikkiin mannersuomen 126 kuntaan, joiden asukaslukumäärä on 5000 tai alle. Lomakkeen kysymyksistä osa oli tarkkaan rajattuja kysymyksiä, minkä vuoksi tutkimus on toteutettu pääosin kvantitatiivista otetta käyttäen. Rajatuilla kysymyksillä pyrittiin saamaan verrannollista ja tilastoitavaa tietoa. Rajattuja valintoja sisältävien kysymysten lisäksi esitämme kysymyslomakkeella myös avoimia kysymyksiä, jotta saamme tutkimukseen myös laadullista tietoa. Avoimien kysymysten avulla on tarkoitus saada kirjaston työntekijöiden henkilökohtaisia kokemuksia, mielipiteitä sekä näkemyksiä kirjastotyön kehittämisestä.

6 KYSELYN TULOKSET

Tutkimuksemme aineiston keräämisen alkuperäinen suunnitelma oli lähestyä kirjastoja sekä anonyymein kyselyin ja lisäksi haastatella halukkaita kirjastoja henkilökohtaisesti. Aikataulullisten haasteiden vuoksi päädyttiin järjestämään Webropol–kyselyn, johon jätimme runsaasti tilaa kirjastoille vastata omin sanoin. Kysely toteutettiin syyskuussa 2022 ja linkki oli alun perin avoinna 17.9.–30.9. Vastauksia tuona aikana saimme 34, joten päädyimme jatkamaan vastausaikaa 8.10. saakka. Lähetimme kyselystä muistutusviestin, jonka jälkeen saimme lisää vastauksia Webropol–kyselyyn ja lopulliseksi vastaaja määräksi tuli 56 vastaajaa. Vastaus prosentiksi muodostui siten 44,4 % lähetetyistä 126 sähköpostista. Tuloksia analysoidessa tiedostamme, että koska linkki oli mahdollista avata useampaan kertaan emmekä rajoittaneet kirjastokohtaisia vastauksia, saattaa useampi vastaus edustaa samaa kirjastoa.

6.1 Perustietoja

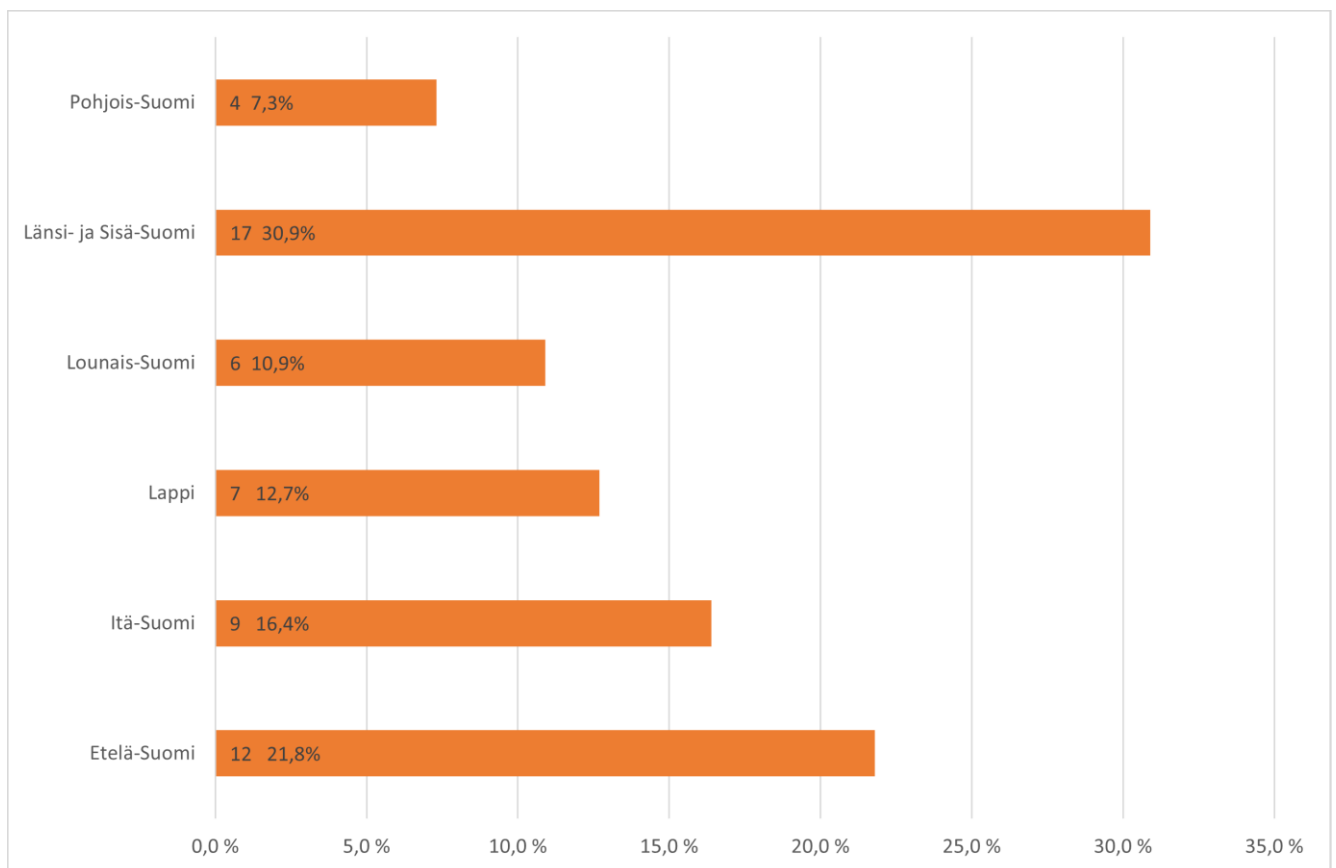
Kyselyn alussa kysyimme peruskysymyksinä kunnan asukasluvun, AVI-alue sekä henkilökunnan lukumäärän. Vastaajista 17, (Kuvio 2) eli liki kolmannes (30,3 %) kertoi kunnan asukasluvun sijoittuvan 2001–3000:n välille.

Kuvio 2. Kunnan asukasluku (N= 56).

Seuraavaksi suurimmaksi ryhmäksi muodostui 4001–5000 asukkaan kunnat, joita oli 14 kappaletta (25 %). Kolmanneksi eniten vastauksia, 13 kappaletta, saimme 1001–2000 asukkaan kunnista (23,2 %) ja neljänneksi 3001–4000 asukkaan kunnista kymmenen kappaletta (17,9 %). Kaksi vastauksista (3,6 %) edusti alle 1000 asukkaan kuntia.

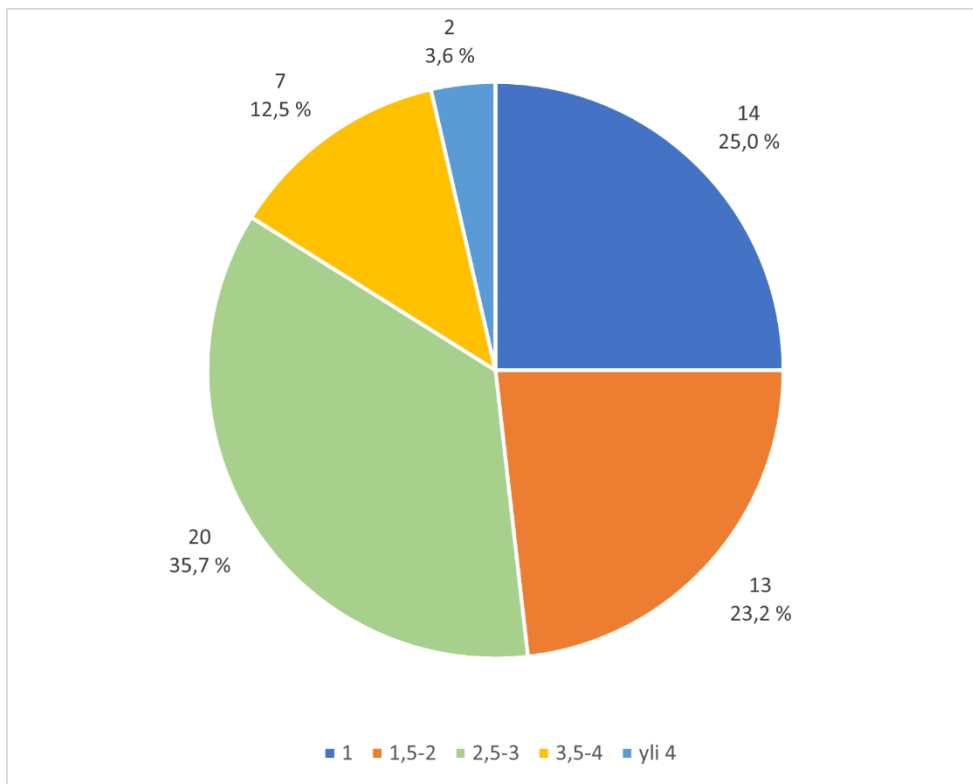
Vastaajista 55 vastasi (Kuvio 3) kysymykseen siitä, millä AVIn alueella kirjasto sijaitsee. Näistä vastaajista 17, eli valtaosa (31 %) sijaitsi Länsi- ja Sisä-Suomen alueella. Runsaasti vastauksia saimme myös Etelä-Suomesta, josta vastauksia saimme 12 kappaletta (22 %). Itä-Suomen AVIn toiminta alueelta saimme yhdeksän vastausta (16 %) ja Lapista seitsemän (13 %). Pienimmät vastausmäärät saimme Lounais-Suomesta, josta vastauksia kertyi kuusi (11 %), sekä Pohjois-Suomesta, josta saimme neljä (7 %) vastaajaa.

Kuvio 3. Kirjaston AVI -alue. (N=55).

Kysyttäessä henkilökunnan lukumäärää saatiin vastauksia 56 kappaletta. (Kuvio 4) Havaitimme jälkikäteen, että olimme rajanneet valinnat vastaajan kannalta hieman hankalasti. Vastaaja ei voinut huomioida todellista desimaali lukua, vaan vastaus tuli pyöristää joko kokonaiseen tai puolikkaaseen vakanssiin. Vastausvaihtoehto jaottelumme ei siis huomionnut mahdollisuutta, että kirjaston vakansseja saattoi olla esimerkiksi 1,8. Tällaiselle valinnalle ei

ollut suoraan omaa vaihtoehtoa, joten oletus on pyörityksen tapahtuneen matemaattisen säännön mukaan.

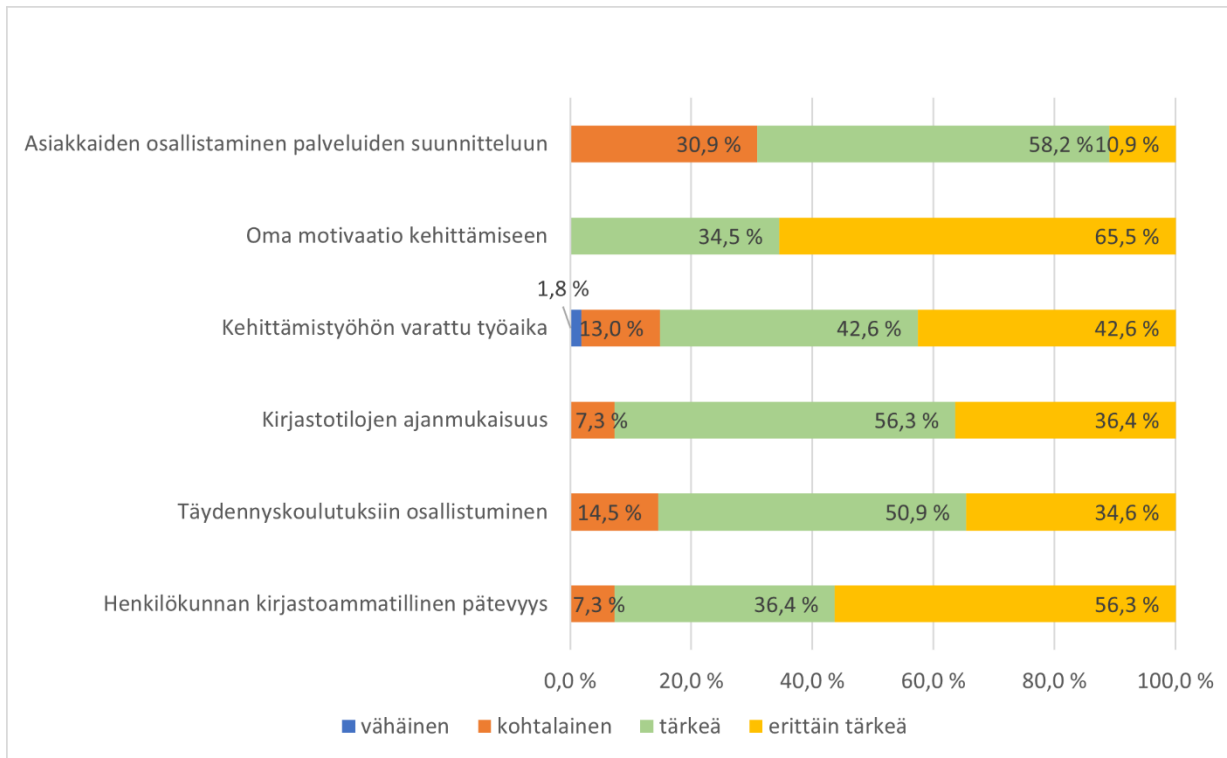
Kuvio 4. Henkilökunnan lukumäärä (N = 55).

Saadut vastaukset painoutuivat vahvasti 1–3 työntekijä vakanssin valintoihin, joita vastaajajoukossa oli yhteensä 47 kappaletta (83,9 %). Vastaajista seitsemän kertoi, että kirjaston työntekijämäärä sijoittuu 3,5–4 vakanssin alle ja vain kahdessa vastauksessa kerrottiin työntekijöitä olevan yli neljä. Pienissä kirjastoissa saattaa siis olla tilanne, että kirjaston työntekijällä ei tosiasiallisesti ole lainkaan kollegaa, jonka kanssa arkityötä ja kirjaston kehittämistä kykenee visioimaan oman kirjaston kontekstissa.

6.2 Kehittämistyö

Peruskysymyksiä kehittämistyön osalta esitettiin kolme, jotka pyrkivät kartoittamaan henkilökunnan mielipiteitä väittämien saralla. Ensimmäinen väittämä koski työntekijän omaa näkemystä siitä, mitkä annetuista tekijöistä ovat kehittämistyön kannalta merkityksellisimmät. Arvo-asteikon annoimme viisi –portaisena, josta 1 oli en osaa sanoa, 2 vähäinen, 3 kohtalainen, 4 tärkeä sekä 5 erittäin tärkeä. Esitetyt väittämät olivat: Henkilökunnan kirjastoammatillinen pätevyys, Täydennyskoulutukseen osallistuminen, Kirjastotilojen

ajanmukaisuus, Kehittämistyöhön varattu työaika, Oma motivaatio kehittämiseen sekä Asiakkaiden osallistaminen palveluiden suunnitteluun. Kyselyn vastaajista vain yksi jätti vastaamatta, (Kuvio 5) vastauksia saatiin yhteensä 55.

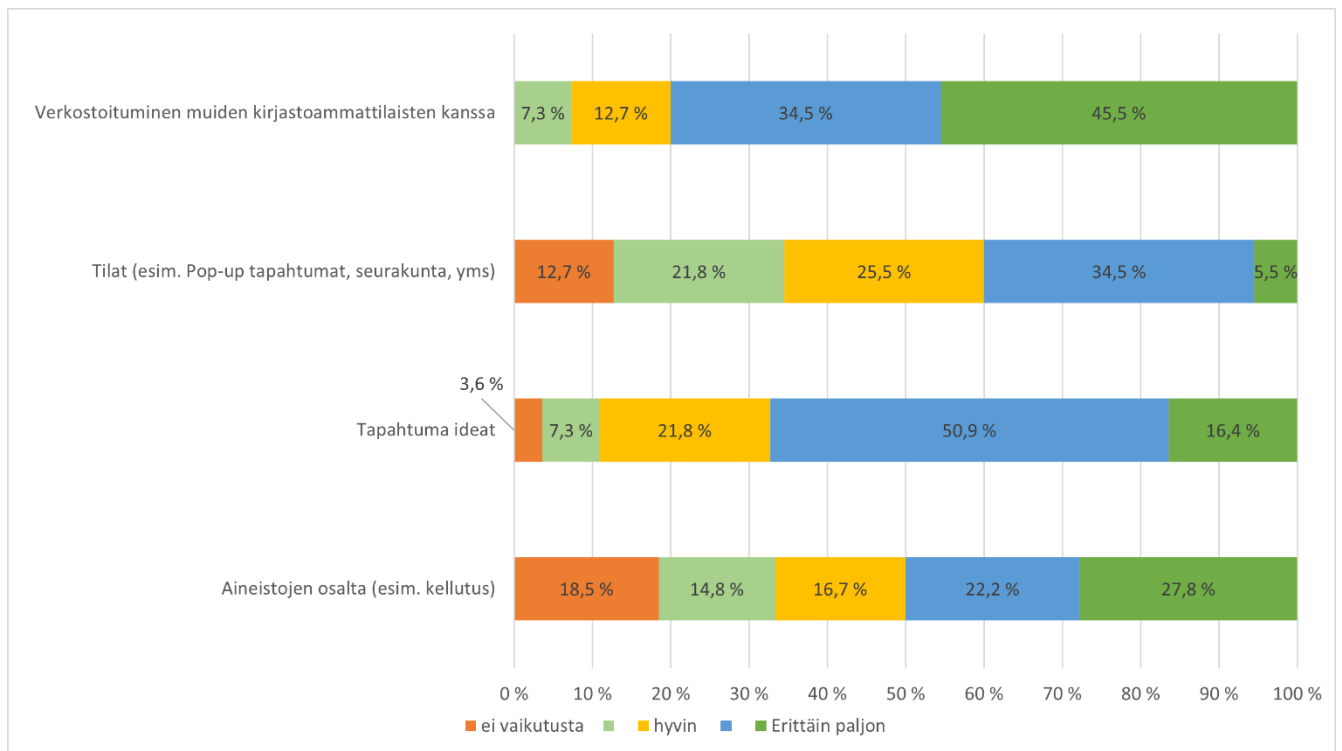

Kuvio 5. Palveluiden kehittämisen kannalta merkitykselliseksi nähdyt tekijät. (N = 55).

Tärkeimmäksi tekijäksi nousi työntekijän oma motivaatio, joka koettiin erittäin tärkeäksi (65,5 %) tai tärkeäksi (34,5 %). Ammatillinen pätevyys koettiin yli puolessa (56,3 %) vastauksessa myös erittäin tärkeäksi, kuitenkin neljä vastaajaa (7,3 %) koki sen merkityksen vain kohtalaiseksi. Kirjastojen työntekijät myös selvästi näkivät täydennyskoulutukset merkittävänä tekijöinä ajatellessaan palveluiden kehittämistä, yli puolet vastaajista (50,9 %) näkivät sen vähintäänkin tärkeänä tekijänä ja yli kolmannes (34,6 %) erittäin tärkeänä. Vain kahdeksan (14,5 %) vastaajista arvotti sen kohtalaiseksi. Useammassa vastauksessa korostui näkemys siitä, että kirjaston asiakkaiden tulisi osallistua palveluiden kehittämiseen, tämä oli koettu kohtalaiseksi (30,9 %) sekä tärkeäksi (58,2 %) sekä erittäin tärkeäksi kuudessa vastauksessa (10,9 %). Kirjaston palvellessa asiakkaita, on luontevaa ottaa heidät mukaan kehittämistyöhön, jotta saadaan tuotettua palveluita, joita asiakkaat myös käyttävät ja tarvitsevat.

Kehittämistyölle varattu työaika oli koettu erittäin tärkeäksi (42,6 %) ja tärkeäksi (42,6 %) hyvin tasaisesti ja vain jonkin verran kohtalaiseksi (13 %). Erikoista vastauksissa oli se, että työajan merkitys oli koettu merkitykseltään vain vähäiseksi yhdessä (1,8 %) näissä vastauksista.

Tilojen ajanmukaisuuden koki erittäin tärkeäksi reilu kolmannes vastaajista (36,4 %) ja yli puolet piti merkitystä tärkeänä (56,3 %). Neljä vastaajista (7,3 %) määritteli tilojen merkityksen kohtalaiseksi.

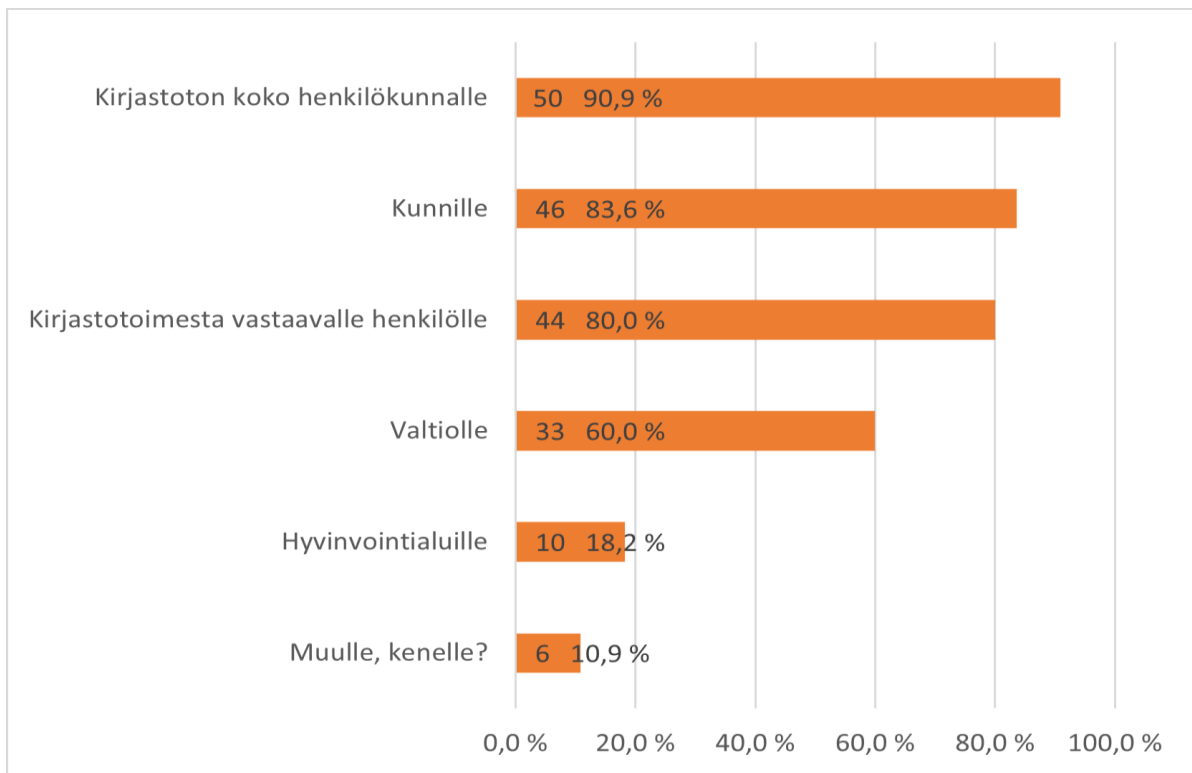

Kuvio 6. Yhteistyön hyödyt eri osa-alueilla. (N = 55).

Yhteistyön hyötyä muiden tahojen kanssa kuvaaviin väittämiimme saimme vastauksia 55 kpl. Kysyimme kirjastoilta väittämiemme avulla kokemuksia siitä, mistä yhteistyön osa-alueesta he kokevat hyötyvänsä. Näitä väittämiä teimme neljä, liittyen eri osa-alueisiin kirjastotyössä (kuvio 6) ja määrittelimme ne seuraavanlaisesti; Verkostoituminen muiden kirjastoammattilaisten kanssa, Tilat (esim. Pop-up –tapahtumat, seurakunta, yms.), Tapahtuma ideat sekä Aineistojen osalta (esim. kellutus).

Kysymysasettelussa emme olleet onnistuneet sillä vastausvaihtoehtoja olimme nimenneet vain kolme, vaikka valinta oli mahdollista tehdä viidestä eri valinnasta, täten vastaajan tehdessä valinta nimeämättömästä kohdasta vastauksen tulkinta on hankalampaa, emme voi tietää onko vastaajan mielipide enemmän kallellaan suuren vaikutuksen vai pienen vaikutuksen puolelle. Vaihtoehdot olivat: Ei vaikutusta, -, Hyvin, -, Erittäin paljon. Vastaajista liki puolet (45,5 %) koki hyötyvänsä verkostoitumisesta muiden kirjastoammattilaisten kanssa erittäin paljon, ja tulkinnallista on se, että ovatko tapahtuma ideat, aineistojen osalta tehty yhteistyö, vai tilat koettu seuraavaksi tärkeimmäksi tekijäksi. Kysymyksellä saatu tieto jäi täten

liian tulkinnanvaraiseksi, eikä tarkempia johtopäätöksiä kyetä tekemään epäonnistuneesta vastausvaihtoehto –asettelusta johtuen.

Kuvio 7. Kirjastopalveluiden kehittämismvastuu. (N = 55), valintoja yht. 189.

Kysymykseen siitä, kenelle kirjastopalveluiden kehittäminen kuuluu (Kuvio 7) saatiin 55 vastaajalta vastaus, ja vastaajat tekivät yhteensä 189 valintaa. Mahdolliset valinnat olivat: Valtiolle, Kunnille, Hyvinvointialuille, Kirjastotoimesta vastaavalle henkilölle, Kirjaston koko henkilökunnalle ja Muulle, kenelle? Kysymyksessä annettiin tilaa myös avoimelle vastaukselle, jossa vastaaja sai itse kertoa, kenelle kehittäminen hänen mielestään kuuluu. Näitä avoimia vastauksia saatiin 6 kappaletta. Näistä vastaajista puolet kokivat, että osittainen vastuu kirjastopalveluiden kehittämisestä kuuluisi asiakkaille ja kirjaston käyttäjille. Kuten aiemmassakin kysymyksessä ilmeni, kirjaston kehittämisessä koetaan tärkeänä asiakkaan osallisuus ja osallistaminen. Tutkimus ei kuitenkaan anna vastausta siihen, onko kyseessä asiakkaan oikeus vaikuttaa palveluihin, vai velvollisuus osallistua kehittämistyöhön.

Vaihtoehdoista kirjaston koko henkilökunnan kehittämismvastuun valitsi 50 vastaajaa (90,9 %). Kuntien vastuun valitsi 46 vastaajaa (83,6 %) ja kirjastotoimesta vastaavan henkilön vastuun valitsi 44 vastaajaa (80 %). Kirjastopalveluiden kehittämisen vastuun koettiin kuuluvan valtion vastuulle 33 vastauksessa (60 %) ja tulevien hyvinvointialueiden vastuulle kirjastopalvelut koettiin kymmenessä vastauksessa (18,2 %).

Kysymykseen siitä onko kirjastoa kehitetty jonkin hankerahoituksen avulla, vastauksia saatiin 54 kappaletta. Näistä vastauksista 40 kappaletta (74,1 %) oli kehittänyt kirjastoa jonkin hankerahoituksen avulla ja vastaajista 14 kappaletta olivat vastanneet (25,9 %) kieltävästi. Kysymyksiin vastatessa myöntävästi oli vastaajalla myös halutessaan mahdollista kertoa mitä kirjastossa on kehitetty ja miten. Sanallisia vastauksia saatiin yhteensä 37 kappaletta ja näistä 14 vastaajaa mainitsi kirjaston omatoimipalveluiden kehittämisen. ”Omatoimikirjaston valmistelu ja hankinta AVIn hankerahoituksella” Usein pienellä kunnalla on pienet ja kompaktit kirjastotilat, jotka ovat kohtalaisen vaivatonta muokata toimimaan omatoimikirjastona. Tämän avulla kyetään usein vapauttamaan kirjastoammattilaisen työaika myös niin kutsuttuun sisätyöhön, kun asiakkailla on mahdollista käyttää kirjastoa myös virkailija -ajan ulkopuolella. Lukemaan edistämistä suunnattuja hankkeita mainitsi 6 kappaletta vastaajista. ”Lastenkirjastotyön hankkeita, omatoimipalvelu, lukemaan kehittämisen hankkeita, aikuisille tapahtumahankkeita.” Vastaajista kolme kertoi toteuttaneensa yhteisiä hankkeita jonkin toisen toimijan kanssa ja neljä vastaajista kertoi hanketyön koskevan yhteistyötä eri toimijoiden kanssa kuten ”Olemme kehittäneet yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa”.

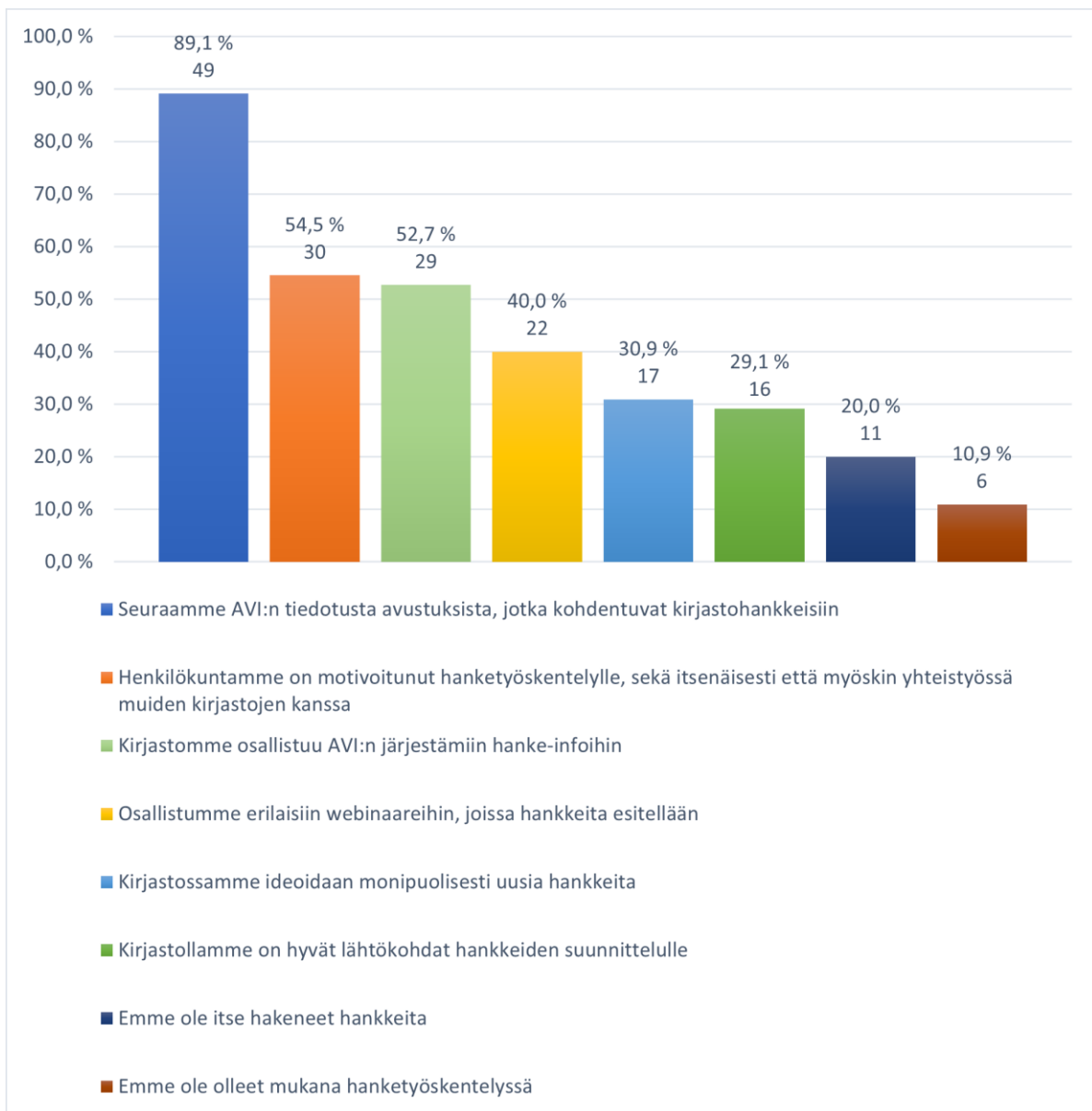
6.3 Aluehallintovirasto

Kirjastoon sekä hankkeisiin liittyvissä kysymyksissä esitettiin erilaisia väittämiä, joiden avulla kartoitettiin henkilökunnan kokemuksia AVIsta ja kirjastojen hanketyöskentelystä.

Ensimmäiset väittämät koskivat kirjaston omaa toimintaa suhteessa Aluehallintovirastoon. Pyysimme vastaajaa valitsemaan kaikki ne väittämät, jotka he kokivat koskevan omaa kirjastoaan. Väittämiä oli kahdeksan eikä valintojen lukumäärää rajoitettu, vaan vastaaja pystyi valitsemaan niin monta kun koki paikkansapitäväksi. (Kuvio 8) Vastauksia saimme yhteensä 55 kappaletta ja valintoja vastaajat tekivät yhteensä 180.

Valtaosa (89,1 %) vastaajista koki, että oma kirjasto seuraa aktiivisesti tiedotusta, jota AVI teki hankkeisiin ja avustuksiin liittyen. Hieman yli puolet (54 %) vastaajista koki, että oman kirjaston henkilökunta on motivoitunut hanketyöskentelyyn sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. (54,5 %). Niin ikään yli puolet vastaajista (52,7 %) kertoi osallistuneensa AVIn järjestämiin hankeinfoihin, sekä 22 (40 %) vastaajista ilmoitti kirjastonsa osallistuvan hankkeisiin liittyviin webinaareihin hanketyöskentelyn osalta.

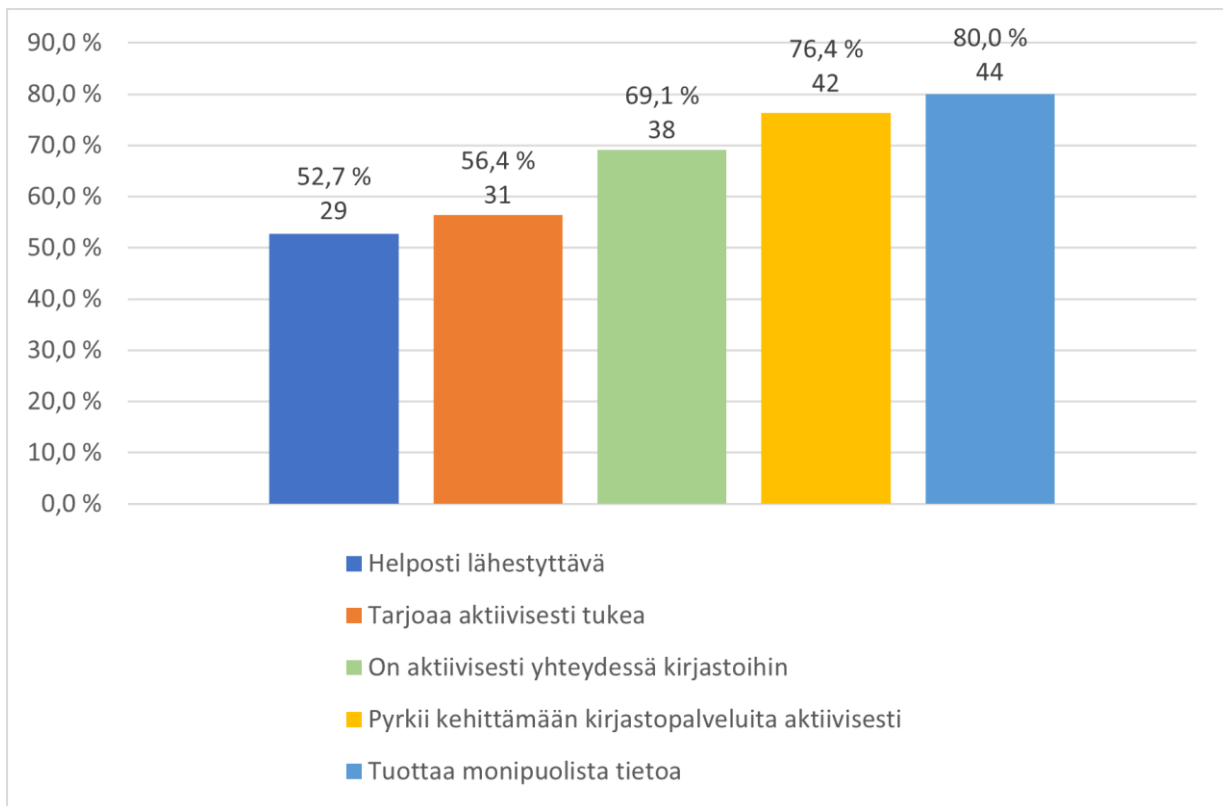
Uusien, mahdollisten hankkeiden monipuoliseen ideointiin kertoi panostavansa 17 vastaajaa (30,9 %). Vastauksista ilmeni, että kirjastoilla on mielenkiintoa sekä motivaatiota hanketyöskentelyyn sekä siihen liittyvään informaatioon, riippumatta siitä, että vain alle kolmannes vastaajista (29,1 %) koki omaavansa hyvät lähtökohdat hankesuunnittelulle. Selkeästi kirjastojen työntekijät suhtautuvat myönteisesti hankkeisiin ja kirjastotyön yleiseen kehittämiseen. Vastaajista yksitoista (20 %) kuitenkin kertoi, että ei ollut itse hakenut hankkeita ja kuusi (10,9 %) vastaajaa kertoi, että eivät olleet osallistuneet hanketyöskentelyyn lainkaan.

Kuvio 8. Väittämät koskien kirjastoa. (N = 55), valintoja yht. 180.

Kysyttäessä erilaisten väittämien avulla sitä, kuinka kirjastot kokevat Aluehallintoviraston toiminnan palvelevan kirjaston eri tarpeita saatiin vastauksia 55 ja valintoja vastaajat tekivät yhteensä 184 (kuvio 9). Näitä väittämiä olivat; AVI on aktiivisesti yhteydessä kirjastoihin, AVI

tarjoaa aktiivisesti tukea, AVI tuottaa monipuolista tietoa, AVI pyrkii kehittämään kirjastopalveluita aktiivisesti sekä on helposti lähestyttävä.

Kuvio 92. Väittämät koskien Aluehallintovirastoa. (N = 55), valintoja yht. 184.

Suurin osa vastaajista (80 %) koki että AVI tuottaa monipuolista tietoa kirjastoille ja pyrkii taholtaan kehittämään kirjastopalveluita aktiivisesti (76,4 %). AVIn koettiin olevan aktiivisesti yhteydenpidossa kirjastoihin 38 vastauksessa (69,1 %). Vastaajista 31 kappaletta (56,4 %) koki, että AVI tarjoaa tukeaan aktiivisesti kirjastoille. Yli puolet vastaajista (52,7 %) koki AVIn olevan myös helposti lähestyttävä. Varsinkin pienillä kirjastoilla, joissa työyhteisön tuki saattaa olla jopa saavuttamatonta johtuen kirjaston sisäisen kollegan puuttumisesta, on positiivista huomata, että kirjastot kokevat yleisesti Aluehallintoviraston helposti lähestyttävänä sekä tukea antavana organisaationa.

6.4 Avoimet kysymykset

Kysyttäessä kirjastoilta syitä siihen, miksi ei hankerahoitusta haettu, saatiin vastauksia 9 kappaletta. Kysymys sisälsi vapaan vastauksen tekstikentän, joten haasteet sai sanoittaa vapaamuotoisesti. Nämä kaikki vastaajat keskittyivät tuottamaan haasteekseen resurssit tai aikapulan, kuten: ”Henkilökuntaa tällä hetkellä 1,8, joten ei ole ollut aikaa suunnitella hankkeita

ja niiden toteuttamista.” sekä ”Resurssipula” tai ”henkilöstöpula/aika”. Vastausten suppeus haastaa tulosten tulkinnassa, sillä vastauksista ei ilmene mihin resurssipuutteeseen vastaajat viittaavat. Yksittäinen kirjasto voi kokea, etteivät fyysiset resurssit, kuten tilat tai muut muuttumattomat tekijät mahdollista hanketyöskentelyä, kun taas toisella kirjastolla resurssipuutteeksi luokiteltaisiin henkilöstön vähyys.

Kirjastoille esitettiin myös kysymys siitä, ovatko he olleet toteuttajana tai muutoin mukana Aluehallintoviraston rahoittamissa hankkeissa vuoden 2016 tulleen uuden kirjastolain jälkeen. Sanallisia vastauksia saatiin tähän kysymykseen 40 kappaletta. Seitsemän vastauksista oli selkeästi kielteisiä, yksi vastauksista oli viiva ja yksi vastaajista ei ollut ”satavarma”. Täten 31 vastaajaa kertoi kirjastonsa joko itse vetäneen hanketta, tai osallistuneen työskentelyyn yhteistyössä muiden kanssa.

Olemme olleet mukana yhteisen kimpnan hankkeissa. Kimpalle on ollut yhteinen hankehaku, yhteinen hanketyöntekijä ja kaikki ovat hyötäneet hankkeen tuloksista.

Verratessa kyselyn kokonaisvastaaja määrää (56) tähän tietoon, kerto se pienten kirjastojen aktiivisuudesta hankkeiden parissa. Käydessä vastauksia läpi, huomattiin, että vastauksissa korostui pienten kirjastojen saama myönteinen hankerahoitus sellaisiin hankeisiin, jotka keskittyivät kirjastojen muokkaamiseen omatoimikirjastoiksi. Tämä herätti ajatuksia siitä, kuinka isompien kirjastojen saamat hankerahotukset usein tuottavat palvelullista sisältöä, kun taas omatoimipalvelu kyllä laajentaa kirjaston käyttöaikaa asiakkaille, mutta ei suoranaisesti tarjoa uutta sisältöä. Omatoimesta kertovia vastauksia saimme yhteensä 12 kappaletta.

Kirjastomme haki hankeavustusta omatoimilaitteistoa varten syksyllä 2020 ja saikin sitä. Summa oli ehkä suurempi kuin tavallisesti, mikä voi johtua siitä, että koronan takia hankehakemuksia oli vähemmän.

Kirjastossamme on ollut kolme AVI-rahoitteista hanketta vuoden 2016 kirjastolakiuudistuksen jälkeen. Hankkeissa on ajanmukaistettu kirjaston tilat, hankittu lainaus- ja palautusautomaatit sekä koulukirjastoon että pääkirjastoon ja lisätty pääkirjaston aukioloaikoja omatoimikirjaston avulla.

Useat vastaajat toivat myös julki yhteishankkeet kirjastokimppojen sekä muiden tahojen, kuten koulujen, neuvolan ja varhaiskasvatuksen kanssa. Näitä erilaisia yhteistyöhankkeisiin liittyviä vastauksia saatiin 14 kappaletta. Kirjastot kertoivat osallistuneensa kimpahankkeisiin tai tehneensä yhteistyötä koulujen kanssa ja kehittäneet koulukirjastoa. Pienillä kirjastoilla on

yleisesti vain vähän henkilökuntaa, joten yhteistyö isompien toimijoiden kanssa pienentää kuormitusta, mutta mahdollistaa tuloksista hyötymisen.

Kirjastossamme on ollut AVIN rahoittamia hankkeita. On ollut kirjaston omia hankkeita ja olemme osallistuneet muiden (isompien) kirjastojen hankkeisiin.

Kirjastossamme on ollut kolme AVI-rahoitteista hanketta vuoden 2016 kirjastolakiuudistuksen jälkeen. Hankkeissa on ajanmukaistettu kirjaston tilat, hankittu lainaus- ja palautusautomaatit sekä koulukirjaston että pääkirjastoon ja lisätty pääkirjaston aukioloja omatoimikirjaston avulla.

Tänä aikana, kun olen työskennellyt täällä, kirjastokimpalla on ollut muistaakseni kaksi tai kolme yhteistä hanketta, joista kukin kirjasto hyötyy ainakin jollain tavalla (esim. striimaukset, lainattavaa laitteistoa).

Kirjastoilta kysyttiin myös sitä, että ovatko he olleet mukana sellaisessa hanketyöskentelyssä, joka oli saanut kielteisen rahoituspäätöksen AVI:ta. Samassa yhteydessä esitettiin lisäkysymys siitä, onko hanke toteutunut muilla tavoin tai muulla rahoituksella. Tähän kysymykseen oli mahdollista vastata ainoastaan omin sanoin ja vastauksia saatiin 32 kappaletta. Yli puolet vastaajista vastasi kysymykseen kieltävästi vain yhden sanan verran, joten runsaskaan vastaajamäärä ei tuota kovin paljoa analysoitavaa tietoa. Vastaajista seitsemän kertoi, että hanke jäi toteutumatta kielteisen päätöksen vuoksi. ”Olemme suunnitelleet myös hankkeita, jotka eivät ole saaneet rahoitusta. Nämä hankkeet eivät ole toteutuneet, sillä resursseja ei ole ollut toteuttaa niitä.” Muulla tavoin hanketta toteuttaneita oli 2 kirjastoa, joista toinen oli toteuttanut hankkeen omalla rahoituksella ja toisen kirjaston hankerahoitus ratkesi ulkopuolisella rahoituksella.

Toisen kunnan kanssa teimme yhteisen hakemuksen digiopastuksen käynnistämisestä asiakkaille. Se sai kielteisen päätöksen. Meillä asia ratkesi kirjaston ulkopuolisessa hankkeessa, joka toi digitutorit kirjastoon.

Vastaajista neljä jätti sanallisen vastaamisen antamatta, kommentoiden pelkän ajatusviivan verran, joten oletus on, etteivät kyseiset vastaajat lainkaan ole olleet mukana sellaisessa hankesuunnittelussa, jonka hakemus on saanut kielteistä päätöksen, tai sitten mahdollinen hankesuunnittelu prosessi on heidän osaltaan aina johtanut myönteiseen rahoituspäätökseen.

Kirjastoilta kysyttäessä mitkä seikat he olivat kokeneet keskeisimmiksi haasteiksi hanketyöskentelyn osalta, vastauksia saatiin 43. Kysymykseen vastattiin omin sanoin

avoimeen tekstikenttään. Suurin osa vastaajista viittasi vastauksissaan pelkkiin resursseihin ja niiden puutteeseen, erittelemättä tarkemmin mitkä resurssit ovat kyseessä. Pelkkä maininta yhden sanan verran ”resurssit” tai ”resurssien puute” ei tuota sellaista sisällöllistä tietoa, jota pystyttäisiin kunnolla analysoimaan tai voitaisiin suoraan päätellä sen kohdentumista henkilökuntamäärän, aikaan tai rahaan tai muihin tarkkoihin tekijöihin. Resurssit nimettiin keskeisimpänä haasteena 33 vastauksessa. Kymmenessä vastauksessa kirjastot kertoivat tarkemmin ajan, rahan sekä työntekijöiden puutteesta. Eräs vastaajista kuvaili hanketyöhän liittyviä haasteita seuraavin sanoin.

”Hankkeiden suurin haaste on henkilöstön riittävyys. Hankkeet vievät paljon aikaa, ja silloin muut kirjastotyöt jäävät joko tekemättä tai toisen työntekijän harteille. Olemme pyrkineet suunnittelemaan vain hankkeita, joihin voi palkata hanketyöntekijän, mutta aina se ei ole ollut mahdollista kun saatu raha ei riitä palkkakustannuksiin. Valitettavasti välillä on nähtävissä hankeväsymystä. Hankkeet työllistävät niin paljon, ettei niihin haluta hakea avustusta, vaikka muuten henkilökunnalla olisi innostusta. Tämän takia hankkeiden vakiinnuttaminen on myös välillä haastavaa kun rahaa tai työntekijöitä ei ole”.

Haasteita koettiin senkin jälkeen, vaikka rahoituspäätös olisi ollut myöntävä. Itse hanketyöskentelyn aloittaminen myönteisen päätöksen jälkeen saattaa lisäksi haastaa kirjastoa, tilanteessa missä pätevää hanketyöntekijää ei erikseen löydetä. Eräs vastaaja kuvaili näitä haasteita seuraavalla tavalla.

Pitäisi olla enemmän aikaa ideoida ja kehitellä hankkeita yhdessä henkilökunnan ja mieluusti myös asiakkaiden kanssa. Myönteisen rahoituspäätöksen saatua suurin haaste on ollut löytää ja rekrytoida pätevä hanketyöntekijä, koska ”irtonaisia” ammattilaisia ei täällä Lapissa oikein tahdo olla, varsinkaan kun sijaitsemme hieman syrjässä ja kyseessä on pieni paikkakunta, joka ei houkuta käypäläisiä. Avi poisti hankerekisterin joku vuosi sitten, ja sitä kaipaamme edelleen; sieltä oli hyvä käydä hakemassa inspiraatiota, että millaisia hankkeita muut ovat toteuttaneet ja miten. Nyt on vieläkin vähän tyhjän päällä -olo, ja huomaan, että oma hankehakemusaktiivisuuteen on pienentynyt.

Kysyttäessä kirjastoilta näkemyksiä niistä tekijöistä, joiden on koettu mahdollistavan hanketyön suunnittelua sekä sen toteuttamista, vastaajat saivat kertoa omin sanoin mahdollisista hankeprosessin aika ilmenneistä positiivisista havainnoistaan. Vastauksia saatiin yhteensä 37 kappaletta ja lähes puolet näistä mainitsivat yhteistyön merkityksen hanketyön suunnittelussa sekä sen toteuttamisessa. Yksi vastaajista mainitsi yhteistyön merkityksen lisäksi myös että; ”Hankesuunnitteluun tarvitaan aikaa ja luovaa mieltä. On tärkeää, että työajalla on mahdollisuus seurata kirjastomaailman tapahtumia ja pysyä ajan hermoilla”. Vastauksissa

mainittiin myös usein resursseihin liittyvät tekijät, kuten henkilöstön riittävyys sekä riittävä aika hanketyölle.

On ryhdyttävä toimeen ja hoitamaan hanketta aktiivisesti, vaikka sen toteuttaminen vaatisi jonkun muun kirjaston osa -alueen hetkellistä heikentämistä.

Olen varsin vähän tekemisissä muiden kirjastoammattilaisten kanssa, ja koska olen työpaikkani ainoa työntekijä, minulta puuttuu kollega, jonka kanssa pallotella ideoita ja jolta kuulla kirjastoalan uusimmista tuulista.

Hanketyöntekijän palkkauksen erikseen mainitsi kaksi vastaajista. Yleisesti taas hanketyöskentelyn suunnittelussa sekä sen toteuttamisessa yhtenä vaikuttavana tekijänä korostui yhteistyön merkitys, se mainittiin 15 vastauksessa. Useissa vastauksissa tuotiin esiin hyötynäkökulmat yhteistyöstä sekä muiden kirjastojen kanssa ja muiden toimijoiden kanssa hanketyöskentelyssä. ”Kirjaston yhteishankkeet ovat pienten kirjastojen kannalta hedelmällisiä ja kivoja. Voi tehdä yhdessä muiden kanssa eikä huolehtia kaikesta itse.” Yhteistyötahoista AVIn ja AKEn tuottamat koulutukset sekä yhteistyö näiden tahojen kanssa mainittiin osassa vastauksia. ”AVIn / kehittämiskirjastojen järjestämät hankekoulutukset, joissa pääsee vaihtamaan ajatuksia ja saamaan inspiraatiota muilta ovat todella tärkeitä pienille kirjastoille.” Yhteishankkeen merkitys nostettiin esille useiden eri vastaajien toimesta. ”Yhteishanke, jonkun isomman kirjaston kanssa voi tuoda pienelle kirjastolle enemmän määrärahoja kuin jos pieni kirjasto itse hakisi yksin rahoitusta hankkeelleen.”

Kirjaston sisältäpäin tulevan tuen merkitys näkyi myös vastauksissa. Osa vastaajista koki kirjaston joko esimiehen tuen tai omien työkavereilta tulleen tuen tärkeäksi.

Esimiehen tuki hankesuunnitelman eteenpäin viemiseksi on tärkeää, mutta poliitikot ja kuntalaiset sekä muut kunnan tiloja hyödyntävät pitää saada myös mukaan. Muussa tapauksessa hanke saattaa vesittyä, kuten meidän kirjastollemme kävi.

Yksi vastaajista kertoi seuraavaa ”Vakiintuneet käytännöt ja toimivat yhteistyöverkostot ovat hyvä pohja yhteistyökehittämiselle. Hankeavustuksella saadaan lisäresursseja kehittämiseen.” Tuen merkitys ilmeni vastauksissa myönteisenä suhtautumisena kehittämistyöhön tai positiivisena ja kannustavana suhtautumisena hanketyöhön. Näiden edellä mainittujen tekijöiden siis koettiin auttavan ja kannustavan hanketyöhön sekä siihen osallistumiseen.

Kysyttäessä kirjastoilta AVIn hanketyöskentelystä vuoden 2016 voimaantulleen uuden kirjastolain jälkeen vastauksia saatiin 35 kappaletta. Vastaajilta kysyttiin mielikuvia tai kokemuksia Aluehallintoviraston hankeprosessista kokonaisuudessaan. Vastauksen sai muotoilla vapaasti omin sanoin. Apukysymyksinä käytettiin: Oliko hankehakemuksen tekemiseen mahdollista saada apua, tai koettiinko raportoinnin teko AVille hankkeen jälkeen helpoksi sekä miten yhteistyö AVIn kanssa koettiin?

Vastauksista ilmeni paljon positiivisia kokemuksia hankeprosessista, kolmannes vastaajista koki hankeprosessin jollakin tavalla hankalaksi. Näistä vastaajista viisi kertoi kokevansa hankeprosessin aikaa vieväksi tai työteliääksi ja kaksi vastaajista koki loppuraportoinnin työlääksi. Lopuilla vastaajilla oli yksittäisiä mainintoja hankeprosessin negatiivisista tekijöistä: lomakepohjat hankalia, päätöksen pitkä odottaminen, byrokraattisuus prosessissa, yleinen hankaluus ja monimutkaisuus hakemisessa. Yksi vastaajista kuvasi hankeprosessia seuraavalla tavalla.

Mielestäni hanketyöskentely on työlästä ja aikaa vievää. On muuttunut enemmän työlääksi vuosien varrella, sekä hakuprosessi että raportointi. Ensin ideoidaan, sitten tehdään hakemus ja haetaan erilaisia sitoumuksia yhteistyötahoilta, vaikka avustuksen saanti on ylipäänsä epävarmaa. Pienillä kirjastoilla tämä vie suhteellisesti paljon työaikaa.

Näissä vastauksissa korostuivat ääripäät hakuprosessiin liittyvissä asioissa, kuten hakuprosessin sekä hankkeen raportoinnin. Positiivissa kokemuksissa hankeprosessin suhteen korostui AV:llta saatu tuki sekä neuvot. Useat vastaajat kehuivat AV:la siitä, että yhteistyö sujuu mutkattomasti ja AV:llta ”apua ja tukea saa, kun uskaltaa kysyä.” AV:In toimintaa kuvasi eräs vastaaja seuraavasti: ”Rahoituksen hakeminen on todella helppoa ja sujuvaa. AV: neuvo tarvittaessa ja raportointi vaiheessa myös joustaa tarvittaessa. Yhteistyö AV:In kanssa on sujunut erinomaisen hyvin”.

Kyselyn lopussa oli vielä mahdollisuus kommentoida omia näkemyksiä sekä kokemuksia kirjastopalveluiden kehittämisestä. Avoimia vastauksia saatiin tähän osioon 19 kappaletta. Kuudessa vastauksessa viitattiin suoraan henkilöstöresursseihin, jotka vastaajien mielestä vaikuttavat siihen, miten kehittämistyötä voidaan toteuttaa riippumatta kirjaston tahtotilasta kehittää palveluitaan. Vastaajista neljä korosti kehittämistyöhön liittyvissä vastauksissaan avun saannin tärkeyttä kunnan muita toimialoilta, kunnan panostusta kirjastoihin sekä kirjaston perusrahoituksen tärkeyttä. Kirjastoammattilaisen koulutuksen merkitystä sen

sijaan korosti kaksi vastaajaa. Yksi vastaajista pohti kehittämiseen liittyviä ongelmia usealta kannalta ja mainitsi digituen järjestämiseen liittyviä pienen kirjaston huolia kommentoimalla seuraavanlaisesti.

Digituen järjestäminen on hyvin ongelmallista pieneissä kunnissa. Vapaaehtoisia ei löydy, oma osaaminen riittää vain osaksi ja opastuksen ohessa pitäisi hoitaa myös muu asiakaspalvelu, kansalaisopistoltakaan ei välttämättä saa ostettua digitukea kirjastoon. Koska moni valtionkin palveluista toimii nykyisin verkon kautta, valtion pitäisi paremmin miettiä, miten kansalaisia eri puolella maata opastetaan digiasioissa. pienet kunnat ja niiden kirjastot eivät yksinään ehkä onnistu siinä, vaikka yrittäisivätkin.

Vastaaja mainitsi myös ajankäytön merkityksen kommentoimalla näin ”Kehittäminen vaatii aikaa. Pitäisi ehtiä miettiä rauhassa, mikä olisi tärkeää ja mihin kannattaisi panostaa”. Hankerahoitusta hakiessa on kehittämisen kannalta olennaista edellä mainittu kommentti siitä mikä on kirjastolle tärkeää ja miksi, jolloin kirjasto ymmärtää omat kehittämiskohteet ja keinot niihin.

6.5 Johtopäätökset

Kyselytutkimuksen suppeudesta, sekä vastausten tulkinnallisuudesta johtuen ei voida tehdä päteviä päätelmiä pienten kirjastojen hanketyöskentelystä. Valtaosassa kysymyksistä selkeästi ääripäät vastausten osalta korostuivat, sillä siinä missä yksi kirjasto koki liki kaiken hanketyöskentelyyn liittyvän negatiivisena ja vaikeana oli vastaavat tekijät toisen kirjaston mielestä positiivisia sekä helppoja ja mutkattomia.

Tilanteet eri kirjastojen välillä vaihtelivat. Pienessä kirjastossa saattoi olla työsuhteessa vain yksi henkilö, jonka vastuulla on kirjaston koko toiminta, kun taas toisessa kirjastossa kerrottiin olevan työntekijöitä yli 4. Osassa vastauksissa myös mainittiin kuinka kunnan omarahoitusosuuskin voi olla haasteellisempaa saada ja vastaavasti jotkut vastaajat kertoivat kunnan eritoimijoiden olevan aktiivisesti mukana kirjaston toiminnassa.

Vastauksissa nousi esiin se seikka, kuinka hanketyöskentely vaatii paljon suunnittelua, resurssointia sekä hakemusten pätevää perustelua. Hankkeiden hakematta jäämiseen vastausten perusteella vaikuttivat muun muassa henkilökunnan oma motivaatio, henkilöstö määrä ja jollakin jopa osaaminen hankkeen hakemisessa sekä raportoinnin vaikeus.

Vastauksista ilmeni pienten kirjastojen aktiivisuus tiedotteiden seurannassa. Tämä kertoo siitä, että olivatpa resurssit mitkä tahansa, kirjaston henkilökunta haluaa olla ajan tasalla ja seuraa Aluehallintoviraston tiedotuksia liittyen hankkeisiin.

Yleisesti Aluehallintoviraston sekä AKEn toiminta sai kirjastojen vastauksissa paljon kiitosta avusta sekä tuesta kirjastoja kohtaan ja vastauksissa todettiin näiden olevan tärkeä osa kirjastojen eteenpäin viemisessä kehittämistyötä ajatellen. Vastauksissa kirjastot kertoivat tekevänsä yhteistyötä usein myös muiden kirjastojen kanssa ja hanketyön osalta koettiin yhteistyö eri kirjastojen välillä tärkeäksi voimavaraksi. Kirjastot kokivat, että kirjaston kehittäminen nykyään on kaikkien yhteinen asia. Hanketyö vaatii koko kirjaston sitoutumista sekä sen tukemista. Jo pelkästään myönteinen asenne uutta kehittämistä kohtaan on suureksi avuksi ja tueksi hanketyön vetämiseen.

7 POHDINTA

Työmme herätti meissä enemmän kysymyksiä, kun tarjosi hakemiamme vastauksia. Työmme tarkoituksena oli tutkia pienten kirjastojen kehittämistä Aluehallintoviraston hankkeiden avulla. Halusimme tutkia miten pienet kirjastot kokevat hanketyöhön osallistumisen sekä sitä, millaisia mahdollisia haasteita he siihen liittyen kohtaavat.

Tiedonkeruun yhteydessä kohtasimme moninaisia haasteita, joista suurimmaksi nostaisimme kysymysten muodostamisen siten, ettei asettelu itsesään olisi johdatteleva. Merkittäväksi haasteeksi muodostui myös molempien työn tekijöiden aktiivinen osallistuminen työelämään opintojen ohella, mikä haastoi aikataulujen yhteensovittamista pitkin prosessia. Alkuperäinen suunnitelmamme oli kartoittaa kirjastojen hankekokemuksia suppealla kyselyllä ja sen jälkeen lähestyä osaa kirjastoita henkilökohtaisen haastattelun tiimoilta. Alkuperäisen suunnitelman laajuus osoittautui kuitenkin liian vaativaksi suoritettavaksi käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Tutkimuksemme suppeudesta johtuen, on vastauksien osalta haastavaa tehdä sellaisia tulkintoja, jotka hyödyttäisivät laajemmin sekä pieniä kirjastoja ja Aluehallintovirastoa.

Käydessämme läpi vastauksia jäimme itse pohtimaan muun muassa seuraavia asioita: Jäävätkö pienet kirjastot isojen toimijoiden jalkoihin aluehallintoviraston hankeavustusrahoja jaettaessa? Entä mikäli AVI jakaisi kehittämisrahat kirjastoille jo lähtökohtaisesti ilman hankebyrokratiaa, osoittaen ne tiettyyn AVIn määrittelemään toimintaan ja velvoittamalla kirjastot raportoimaan tuloksista, lisäisikö se pienien kirjastojen mahdollisuuksia sisällöllisten palveluiden tuottamiseen? Näihin meille heränneisiin kysymyksiin tutkimuksemme ei valitettavasti tarjoa vastauksia. Pienten kirjastojen hanke-aktiivisuudesta olisi hyvä tehdä syvällisempiä ja laajempia jatkotutkimuksia.

Olimme iloisia huomattessamme vastauksista, että Aluehallintoviraston hankkeiden avulla kirjastot pystyivät kehittämään kuitenkin omaa kirjaston toimintaansa hanketyön avulla monipuolisesti ja yhtenäisen tekijä hankkeisiin osallistuvilla olivatkin asiakaslähtöiset palvelut. Hankkeiden avulla oli ollut mahdollista muun muassa kirjastotilojen ajanmukaistaminen sekä omatoimipalvelujen mahdollistaminen sekä esimerkiksi tarjota digiopastusta senioreille.

Toivomme että opinnäytetyömme avaa lukijalle näkemyksiä pienten kirjastojen hanketyöskentelyn mahdollista haasteista sekä kertovan hanketyön tuomista mahdollisuuksista pieniä kirjastoja ajatellen. Olipa kirjaston lähtökohdat mitkä tahansa,

voimme edelleen luottaa siihen, että kirjastoilla on halua kehittää kirjaston toimintaansa aikaa seuraten ja olla asiakkailleen edelleen saatavilla. Pienelläkin muutoksella voi olla suuri merkitys kirjaston kehittämistyössä.

Filpus, L. (2014). Maarit Helèn-vastuulla kirjaston kokoelma. *Ammattina kirjastonhoitaja*. (5), 10–12. https://www.akavanerityisalat.fi/files/4580/Ammattina_kirjastonhoitaja_2014.pdf

Helsingin kaupunginkirjasto. (2021). Valtakunnallinen kehittämistehtävä. TOIMINTASUUNNITELMA 2021. <https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/42/426fab60f4a87f98f539cf1d9f33bdc81be23646.pdf>

Ihanamäki, S., & Launonen, V. (21.7.2021). Kirjaston monet roolit kunnassa: sote-uudistus ja kuntien uusi alku. Aluehallintovirasto. <https://avi.fi/blogi/-/blogs/kirjaston-monet-roolit-kunnassa-sote-uudistus-ja-kuntien-uusi-alku->

Jakonen, O. (2015). Cupore. Kokeileva ja kehittyvä kirjasto? Yleisten kirjastojen kehittämis- ja kokeiluhankkeiden valtionavustustoiminnan vaikuttavuus. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/kirjastospelvitys_cupore_v10_valmis.pdf

Kirjastojen avustushakuohje 2022. https://avi.fi/documents/25266232/78379749/Kirjastojen_hakuohje_2022.pdf/

Kirjastot.fi (i.a.-b) Alueellista kehittämistehtävää hoitavat kirjastot (AKE) [kuva] <https://www.kirjastot.fi/kirjastot-ja-kehittaminen/kehittamistehtavaa-hoitavat-kirjastot>

Kirjastot.fi (i.a.-a). Valtakunnallinen kehittämistehtävä (VAKE) <https://www.kirjastot.fi/valtakunnallinen-kehittamistehtava-vake>

Kirjastot.fi (i.a.-c). Yleisten kirjastojen Valtakunnallinen Kehittämistehtävä (VAKE). https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/matbank/VAKE2020-esite_FI_WEB.pdf

Kuntaliitto. (2021a). *Kuntastrategia*. <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/johtaminen/kuntajohtaminen/kuntastrategia>

Kuntaliitto. (2021b). *Digiä kuntatyössä. Kirjastojen digityössä rakentuvat yhteiset kansalliset palvelut*. <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/digitalisaation-johtaminen/digia-kuntatyossa/kirjastojen-digityossa-rakentuvat-yhteiset-kansalliset-palvelut>

Kuntaliitto. (2022a). *Hyvinvointi ja sivistys*. <https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivistys>

Kuntaliitto. (2022b). *Valtionosuudet*. <https://www.kuntaliitto.fi/talous/kuntatalous-ja-valtio/valtionosuudet>

Laki yleisistä kirjastoista. 1492/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>

Lukkarinen, E. (1.8.2013). *Kirjasto yksilön perusoikeuksien toteuttajana*. *Signum*. <https://journal.fi/signum/article/view/8439/6323>

- Miettinen, V. (27.5.2020). *Hankehumppa koettelee hermoja kunnissa – valtionavustusten hakuruljanssi koetaan eriarvoistavaksi* <https://kuntalehti.fi/uutiset/talous/hankehumppa-koettelee-hermoja-kunnissa-valuationavustusten-hakuruljanssi-koetaan-eriarvoistavaksi/>
- Myntti, H. (2020). *Asiakaspalvelua kirjastossa – onko sitä?* (Kreodi 5/2020). Ammattikorkeakoulujen kirjastojen verkkolehti. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020110188910>
- Ojanen, M. M-T., Lavapuro, J., Rautiainen, P., & Valtonen, V. (2016). *Sivistykselliset ja sosiaaliset perusoikeudet syrjäkunnissa*. (Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut; Vuosikerta 97). KAKS - Kunnallisalan kehittämissäätiö.
- Opetushallitus. (2021). *Kansallinen lukutaitostrategia 2030*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kansallinen_lukutaitostrategia_2030_0.pdf
- Opetusministeriö. (2009). *Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015; Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76687/opm32.pdf?sequence=1>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (i.a.-a). *Kirjastojen hallinto ja rahoitus*. <https://okm.fi/kirjastojen-rahoitus>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (i.a.-b). *Opetus- ja kulttuuriministeriön avustukset*. <https://okm.fi/avustukset>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017) *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>
- Patio. (2015). *Kirjastopalveluiden saatavuus*. <https://www.patio.fi/web/pepa-2015-esavi/johdanto9>
- Patio. (2019). *Miten kunnat kehittävät kirjastotilojaan ja niiden palveluja tulevaisuuden tarpeisiin kirjastolain mukaisesti?* <https://www.patio.fi/web/pepa-2019-valtakunnallinen/kirjastotilojen-kehittaminen>
- Perustuslaki 731/1999 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Suomen Kirjastoseura. (i.a). *Mediakasvatus yleisissä kirjastoissa: suosituksia ja suuntaviivoja*. http://suomenkirjastoseura.fi/files/Mediakasvatus/mediakasvatus_koko%20julkaisu%20net_iss%2024%202%202014.pdf
- Suomen Kirjastoseura. (6/2017). *Kirjastojen taloudelliset vaikutukset*. <http://suomenkirjastoseura.fi/files/julkaisut/Kirjastojen%20taloudelliset%20vaikutukset.pdf>

- Suomen Kirjastoseura. (4.6.2019). Kirjastoalan työntekijätutkimus.
<http://suomenkirjastoseura.fi/files/KirjastoalanTy%C3%B6ntekij%C3%A4tutkimus.pdf>
- Suomen Kirjastoseura. (17.11.2021). Kirjastoilla tärkeä rooli uuden lukutaitostrategian toteuttamisessa. <https://suomenkirjastoseura.fi/kirjastoilla-tarkea-rooli-uuden-lukutaitostrategian-toteuttamisessa/>
- Suomen YK-Liitto. (i.a). TSS-Sopimus <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/tss-sopimus>
- Tilastokeskus. (i.a.) Aluehallintovirastot 2015. [kuva].
<https://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/avi/001-2015/index.html>
- Valli, R. (2015). Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Ps-kustannus.
<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789524516761>
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- Ylä-Tuuhonen, M. (6.9.2022). Kirjastoilla vaikeuksia hoitaa lakisääteisiä tehtäviään. Kuntalehti. <https://kuntalehti.fi/uutiset/opetus-ja-kulttuuri/kirjastoilla-vaikeuksia-hoittaa-lakisaahteisia-tehtaviaan/>

LIITTEET

Liite 1. sähköposti kirjastoille

Liite 2. Webropol-verkkokysely

Liite 1. Sähköposti kirjastoille

Olemme kaksi Kirjasto- ja tietopalvelun tradenomiopiskelijaa SeAMK:ista.

Teemme opinnäytetyötä pienten kirjastojen palveluiden kehittämisestä sekä Aluehallintoviraston rahoittamista hankkeista vuoden 2016 tulleen uuden kirjastolain voimaantulon jälkeisestä ajasta.

Kyselyssä kartoitetaan kirjastotyöskentelyä Avi:n hankkeiden parissa, sekä palvelujen kehittämistä ilman hankerahoitusta.

Toivomme että vastaatte kyselyymme siinäkin tapauksessa, vaikka kirjastonne ei olisi hanketyöskentelyä tehnyt

Kysely lähetetään kaikille alle 5000 asukkaan kunnan kirjastoille ja vastaaminen tapahtuu anonyymisti Webropol-työkalun avulla, joten vastauksia ei pysty yhdistämään yksittäiseen kirjastoon.

Linkki kyselyyn:

<https://link.webropolsurveys.com/S/71D029EFFBD1D34C>

Kiitos ajastanne jo tässä vaiheessa!

Ystävällisin terveisin:

Korpela Marja-Liisa marja-liisa.korpela@seamk.fi

Selin Heidi heidi.selin@seamk.fi

Liite 2. Webropol-verkkokysely

Pienten kirjastojen palvelut ja AVI:n hanketyöskely

Hyvä kirjastolainen!

Olemme kaksi tradenomiopiskelija SeAMK:ista. Teemme pienille kirjastoille suunnattua kyselyä osana opinnäytetyötämme, jossa tutkimme kirjastopalveluiden kehittämistä Aluehallintoviraston (AVI) hankerahoituksen avulla, sekä kirjastojen kehittämistä ilman hankerahoitusta. Kyselyssämme on 14 kysymystä, sekä tilaa vapaalle sanalle. Vastaaminen kestää noin 20 minuuttia.

Toivoisimme että te kirjastoammattilaiset vastaisitte mahdollisimman laajasti, riippumatta kirjastonne hankekokemuksesta.

Vastauksistanne saamme arvokasta tietoa opinnäytetyöhömmme, jossa tutkimme pienten kuntien kirjastopalveluiden kehittämistä.

Kysely toteutuu anonymisti, joten vastauksia ei voida yhdistää yksittäiseen kirjastoon.

Kyselyyn voi vastata 30.09.2022 saakka.

Mikäli teille herää kysymyksiä, ottakaa rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin

Korpela Marja-Liisa s.posti: marja-liisa.korpela@seamk.fi

Selin Heidi s.posti: heidi.selin@seamk.fi

Kiitos etukäteen vastauksistanne!

1. Kunnan asukasluku

- < 1000
- 1001 - 2000
- 2001 - 3000
- 3001 - 4000
- 4001 - 5000

2. Millä AVI:n toiminta-alueella kirjastonne sijaitsee?

- Etelä-Suomi
 - Itä-Suomi
-

- Lappi
- Lounais-Suomi
- Länsi- ja Sisä-Suomi
- Pohjois-Suomi

3. Henkilökunnan lukumäärä

Otathan huomioon vain tosiasiallisten vakanssien lukumäärät

- 1
- 1,5 - 2
- 2,5 - 3
- 3,5 - 4
- Yli 4

Kirjasto palvelut

4. Kuinka merkityksellisinä näette kirjaston palveluiden kehittämisen kannalta seuraavat väittämät?

	1 en osaa sanoa	2 vähäinen	3 kohtalainen	4 tärkeä	5 erittäin tärkeä
Henkilökunnan kirjastoammatillinen pätevyys	☐	☐	☐	☐	☐
Täydennyskoulutukseen osallistuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjastotilojen ajanmukaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Kehittämistyöhön varattu työaika	☐	☐	☐	☐	☐
Oma motivaatio kehittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Asiakkaiden osallistaminen palveluiden suunnitteluun	☐	☐	☐	☐	☐

5. Koetteko kirjastonne hyötyvän yhteistyöstä muiden tahojen kanssa?

Muilla toimijoilla tarkoitetaan esim. seurakunta, yhdistykset, koulut, yms.

	1 ei vaikutusta	2	3 hyvin	4	5 erittäin paljon
Aineistojen osalta (esim. kellutus)	☐	☐	☐	☐	☐
Tapahtuma-ideat	☐	☐	☐	☐	☐
Tilat (esim. Pop-up tapahtumat, seurakunta, yms)	☐	☐	☐	☐	☐
Verkostoituminen muiden kirjastoammattilaisten kanssa	☐	☐	☐	☐	☐

6. Kenelle kirjastopalveluiden kehittäminen mielestänne kuuluu?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot

- Valtiolle
- Kunnille
- Hyvinvointialueille
- Kirjastotoimesta vastaavalle henkilölle
- Kirjaston koko henkilökunnalle
- Muulle, kenelle? _____

7. Oletteko kehittäneet kirjastopalveluitanne jonkin hankerahoituksen avulla?

Mikäli valitsette "Kyllä" -vaihtoehdon, kertoisitteko mitä olette kehittäneet ja miten

- Kyllä _____
- Ei

Hankkeet

8. Mitkä seuraavista väittämistä pätevät kirjastoonne?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Seuraamme AVI:n tiedotusta avustuksista, jotka kohdentuvat kirjastohankkeisiin
- Kirjastomme osallistuu AVI:n järjestämiin hanke-infoihin
- Kirjastossamme ideoidaan monipuolisesti mahdollisia uusia hankkeita
- Osallistumme erilaisiin webinaareihin, joissa hankkeita esitellään

- Kirjastollamme on hyvät lähtökohdat hankkeiden suunnittelulle
- Henkilökuntamme on motivoitunut hanketyöskentelylle, sekä itsenäisesti että myöskin yhteistyössä muiden kirjastojen kanssa.
- Emme ole itse hakeneet hankkeita
- Emme ole olleet mukana hanketyöskentelyssä

10. Mitkä seuraavista väittämistä mielestänne pätevät yleisesti Aluehallintovirastoon?

Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot

- On aktiivisesti yhteydessä kirjastoihin
- Tarjoaa aktiivisesti tukea
- Tuottaa monipuolipuolista tietoa
- Pyrkii kehittämään kirjastopalveluita aktiivisesti
- Helposti lähestyttävä

11. Kerro omin sanoin onko kirjastonne ollut toteuttajana tai muutoin mukana AVI:n rahoittamissa hankkeissa vuoden 2016 tulleen uuden kirjastolain jälkeen?

Milloin ja miten?

12. Oletteko olleet mukana sellaisessa hanketyöskentelyssä, joka on saanut kielteisen rahoituspäätöksen AVI:lta?

Toteutuiko hanke joillain muilla rahoituksilla, tai muilla tavoin?

13. Mitkä ovat teille keskeisimmät haasteet hankkeiden suunnittelussa, toteuttamisessa sekä tulosten vakiinnuttamisessa?

14. Mitkä tekijät koette mahdollistavan hanketoiminnan suunnittelua sekä sen toteuttamista?

Voitte kertoa omin sanoin positiivista huomioista, joita teitte hanketoimintaprosessinne aikana.

15. Minkälaiseksi koette Aluehallintoviraston hankeprosessin kokonaisuudessaan?

Kertokaa omin sanoin mielikuvistanne tai kokemuksestanne hankeprosessista. Esimerkiksi: Onko rahoituksen hakeminen helppoa tai koitteko saavanne AVI:lta neuvoja hankehakemuksen tekemiseen? Entä onko yhteistyö AVI:n kanssa sujuvaa ja onko esimerkiksi raportointi tehty helpoksi?

16. Halutessasi voit vielä kommentoida vapaamuotoisesti näkemyksiäsi sekä kokemuksiasi kirjastopalveluiden kehittämisestä?
